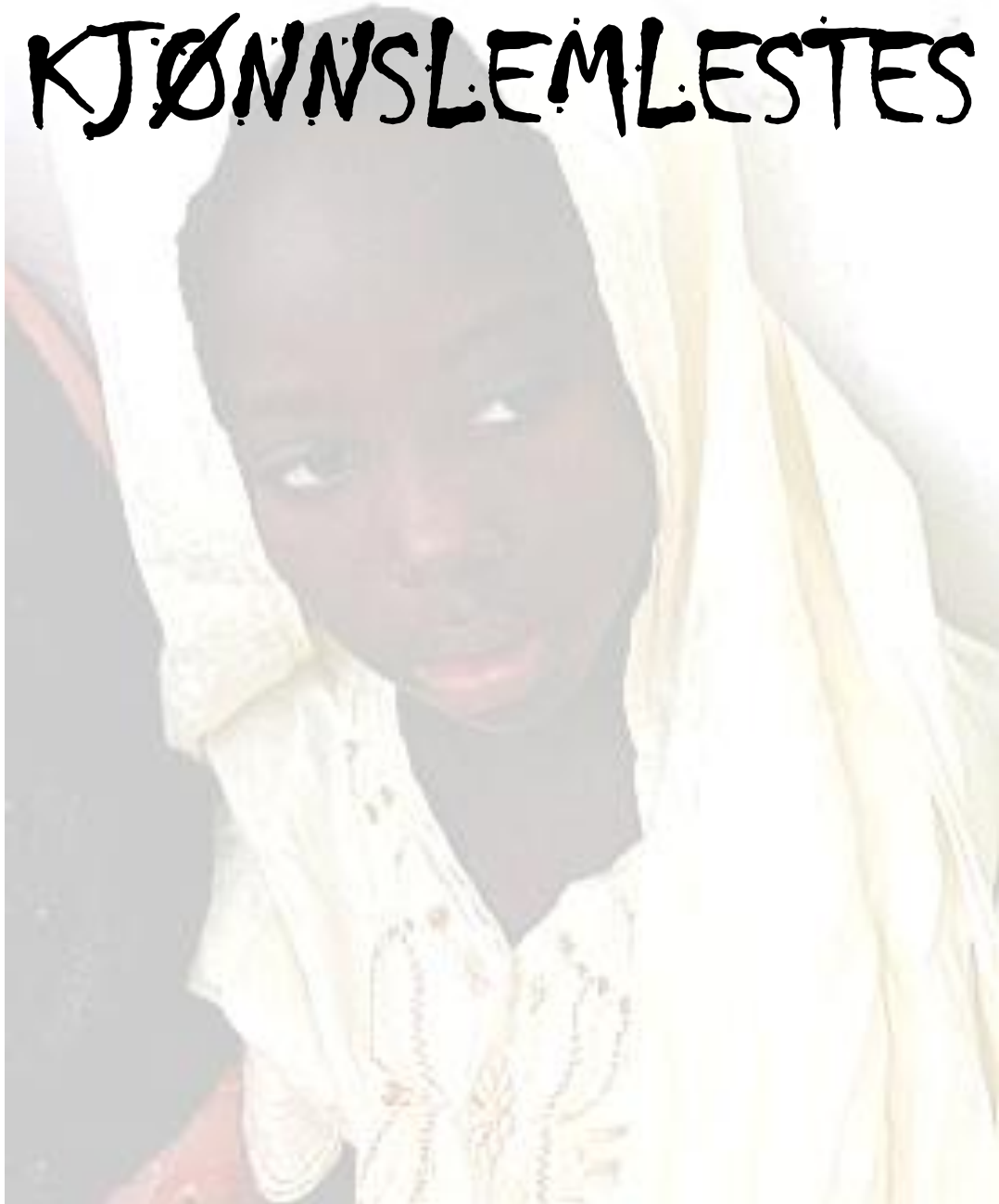
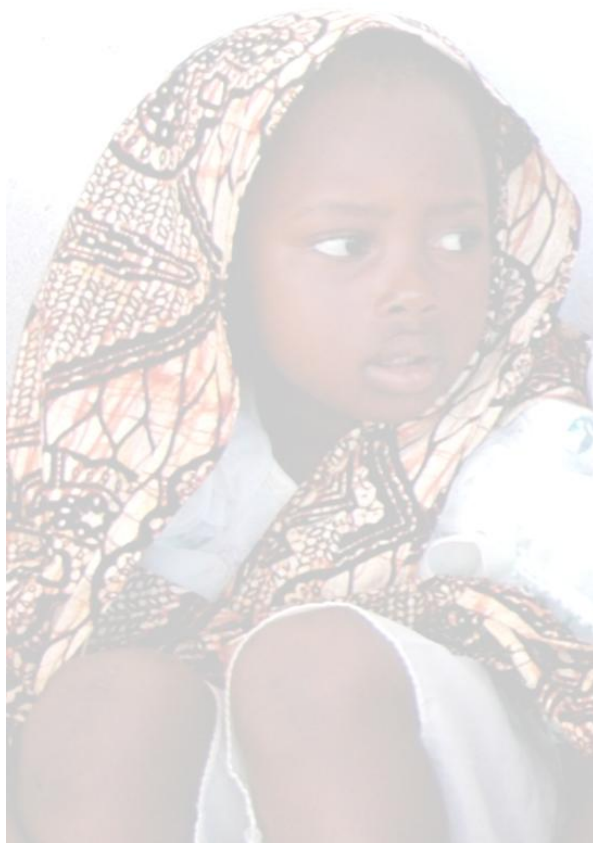

Norskfødte jenter KJØNNSLEMLESTES

**Human Rights Service (HRS)
R2/2005**

Partene erkjenner rett til å nyte godt av den høyest oppnåelige helsestandard og av tilbudene for sykdom og rehabilitering.

Partene skal bestrebe seg på å sikre at barn ikke blir berøvet sin adgang til slike helseomsorgstjenester. Partene skal treffe alle effektive og egnede tiltak med henblikk på å avskaffe tradisjonsbestemt praksis som er skadelige for barnets helse.

(Barnekonvensjonen, artikkel 24)

Human Rights Service (HRS)

Møllergt. 9, 0179 Oslo

Tlf. 22 33 80 00

www.rights.no

post@rights.no

pc04/05-R2/2005

Denne rapporten har latt seg realisere av driftsmidler til HRS over St.prp. nr.64 (2003-2004)

Om lokaldemokrati, velferd og økonomi i kommunesektoren 2005

via Kommunal- og regionaldepartementet

Kapittel 1	Bakgrunn for rapporten	4
Kapittel 2	Hvor mange jenter i Norge kan være i fare for lemlesting?	8
2.1	Jenter fra høyrisikoland – ca. 6.000 jenter	9
Kapittel 3	Vurderinger og kildeinformasjon	10
3.1	Bakgrunn om Gambia	10
3.1.1	Stammesamfunn	10
3.1.2	Kjønnslemlestelse i Gambia	10
3.1.3	Regjeringens holdning	11
3.1.4	Fattigdom, uvitenhet, flerkoneri og islamisme	12
3.2	Kildeinformasjon	13
3.2.1	Fra kilder i miljøet	13
3.2.2	Fra kilder i det offentlige	14
Kapittel 4	Vi drar til Gambia	15
4.1	I Gambia – hvor er jentene?	15
4.1.2	Vi nærmer oss	16
4.1.2	Vi møter jentene – og faren	18
4.2	På koranskole	19
4.3	Fremtidige norske borgere?	21
4.4	Yrkestittel omskjærer	22
4.5	Faren går i dekning	22
4.6	”Jentene er omskåret”	23
4.6.1	Konekrangel, skadelidende barn	23
4.6.2	Disiplinering gjennom kjønnslemlestelse	23
4.7	Den triste sannheten?	24
4.7.1	Anmelder foreldrene	24
Kapittel 5	Utfordringer og tiltak	26
5.1	Utfordring 1: Kjønnslemlestelse	26
	Tiltak til utfordring 1:	28
5.2	Utfordring 2: Hvor er barna?	30
	Tiltak til utfordring 2	32
5.3	Utfordring 3: Økonomisk gevinst ved å bo i utlandet	33
	Tiltak til utfordring 3	35
5.4	Utfordring 4: Barnevern versus foreldervern	36
	Tiltak til utfordring 4	38
5.5	Utfordring 5: Retten til norsk statsborgerskap	40
	Tiltak til utfordring 5	41
Vedlegg 1	Fakta om kjønnslemlestelse	42
Vedlegg 2	fra Dagbladet.no, 8. januar 2001	47
Vedlegg 3	Anmeldelse 1	51
Vedlegg 4	Anmeldelse 2	55

Kapittel 1 Bakgrunn for rapporten

Siden HRS ble opprettet i 2001 har vi satt kjønnslemlestelse høyt på dagsorden. Vi har aldri vært i tvil om at jenter *født i Norge* kan bli eller er blitt utsatt for kjønnslemlestelse. Vi har heller aldri vært i tvil om at jenter kan bli utsatt for lemlesting *etter* at de er registrert innvandret til Norge.

Kjønnslemlestelse av jenter er forbudt i Norge. Norge innførte til og med en egen lov mot kjønnslemlestelse, en såkalt særlov, i 1995, med endringer trådt i kraft september 2004. Straffen for å lemleste jenter er fengsel inntil tre år, men inntil seks år hvis lemlestingen følges av sykdom, arbeidsudyktighet over 2 uker, eller uhelbredelig lyte, feil eller skade, og inntil åtte år dersom lemlestingen følger av død eller betydelig skade på legeme eller helbred. Medvirkning straffes på samme måte. (Se vedlegg 1 som gjengir loven, og som gir generell informasjon om kjønnslemlestelse m.m).

Det er altså ingen tvil om at kjønnslemlestelse er ulovlig, og at tradisjonen med å lemleste jenter er fullstendig uønsket i Norge. Det er heller ingen tvil om at det er et bredt politisk ønske, på tvers av partigrenser, om å avverge at norskfødte jenter og innvandrerjenter lemlestes.

Utfordringen er, som innenfor så mange andre områder, at det er vanskelig å bli enige om metoder for å bekjempe kjønnslemlestelse. Det tragiske faktumet er at den manglende enigheten om aktuelle metoder, direkte *forhindrer* å beskytte jenter i Norge mot å bli lemlestet. I tillegg synes det å ha blitt et argument fra ulike hold om at loven mot kjønnslemlestelse aldri er blitt benyttet, da nærmest som et ”bevis” for at lemlesting av jenter bosatt i Norge ikke foregår.

Kjønnslemlestelse har aldri vært rettslig prøvd i Norge, men lemlesting har vært et rettslig tema. I Oslo byrett i 1997 fremkom det under en rettssak om tvangsekteskap (oppløsning av ekteskapet) at saksøker, en 17 år gammel somalisk jente, var blitt tvangsgiftet og lemlestet under et besøk i Etiopia. Ekteskapet ble annullert, det vil si at det ble kjent ugyldig. Selv om både lemlesting og frihetsberøvelse kom frem under rettssaken, ble ikke disse rettslig fulgt opp av påtalemakten. I år 2000 avdekket TV2/Rikets tilstand flere tilfeller av kjønnslemlestelse av jenter etter at de hadde bosatt seg i Norge.¹ Videre har norsk politi, så langt vi kjenner til, kun mottatt én anmeldelse som ledet til etterforskning og konstatering av kjønnslemlestelse. Saken handlet om to søstere (tvillinger) som ble lemlestet under et opphold i Gambia, der både moren og barna skal ha blitt dumpet av ektemann/far. Moren anmeldte faren etter at hun klarte å flykte tilbake til Norge sammen med barna. Jentebarna ble konstatert lemlestet på Ullevål sykehus, i tillegg ble det dokumentert grov vold mot både mor og barn. Barnevernet ble koblet inn, og det ble iverksatt omfattende tiltak rundt moren og barna. Men hun ble utsatt for press og trusler fra ektemannen og miljøet, og etter litt over ½ år flyttet hun med barna tilbake til ektemannen, med barnevernets velsignelse. Hun trakk anmeldelsene, som omhandlet både kjønnslemlestelse, vold og frihetsberøvelse. Statsadvokaten henla saken på ”bevisets stilling”. Ekteparet har nå fått en datter til. (Se vedlegg 2).

¹ Hege Storhaug, daværende journalist, nå informasjonsleder i HRS, hadde en sentral rolle i denne produksjonen.

Hvor utbredt praksisen med å lemleste jenter er i de aktuelle gruppene, er det ingen som kjenner til. Dette fordi myndighetene ikke har iverksatt tiltak som kan dokumentere forholdet, slik som for eksempel undersøkelse av jenters ytre kjønnsorgan som del av rutinemessige helseundersøkelser.

Årsakene til at HRS mener at kjønnslemlestelse har etablert seg i Norge, er i hovedsak disse:

1. Kjennskap til at jenter som er født og/eller oppvokst i Norge er blitt lemlestet.
2. Det uomtvistelige faktum at praksiser med dype røtter i særlig asiatiske og afrikanske kulturer, som arrangert ekteskap, flerkoneri og æresdrap, har etablert seg i Norge gjennom siste 30 års innvandring fra aktuelle områder. Det er således all grunn til å anta at også en flere tusen år gammel praksis som kjønnslemlestelse har ”flyttet” hit.
3. Den mest aktuelle gruppen i Norge knyttet til lemlesting er somaliere. Dette fordi utbredelsen av kjønnslemlestelse i Somalia er opp mot 100 % (Verdens Helseorganisasjon). Somaliere er den desidert største gruppen i Norge hva gjelder risiko for lemlesting av jenter, og integreringen av somaliere er ikke spesielt vellykket. Det er vår oppfatning at jo dårligere integrering, desto større sannsynlighet er det for at opprinnelseslandets praksiser videreføres i ”lukkede miljøer”.
4. Båndene til opprinnelseslandene er ofte tette, både psykisk og fysisk. Innvandrere, og også flyktninger fra eksempelvis Somalia, etablerer seg med eiendommer i opprinnelseslandet, majoriteten gifter seg med person bosatt i opprinnelseslandet,² og mange er på jevnlig besøk i opprinnelseslandet. Også disse forholdene medvirker til at praksisen opprettholdes.

Hvorfor denne rapporten?

I 2003 publiserte HRS boken *Feminin integrering – utfordringer i et fleretnisk samfunn* (Kolofon/HRS), der ett av kapitlene er viet kjønnslemlestelse.³ Vi innhentet blant annet informasjon fra Frankrike, det eneste landet i verden som aktivt straffefølger kjønnslemlestelse. HRS fulgte en rettssak i Paris samme år, der et vestafrikansk ektepar ble dømt for lemlesting av døtrene i Paris-regionen. Vi hadde også samtale med legen Emanuelle Piet, som har arbeidet i ca. 20 år med å forebygge og avdekke lemlesting. På alle helestasjonene i fylket Seine-Saint-Dénise, der hun arbeider, er det innført rutinemessige undersøkelser av alle barns ytre kjønnsorgan og anus, en såkalt ”klinisk observasjon” (”å se på”). Piet forklarte oss hvorfor:

„Både jente- og guttebarns kjønnsorgan undersøkes hver eneste gang, akkurat som vi ser på øynene, ørene og så videre. Vi ser også på anus. Vi ser etter både kjønnslemlestelse og seksuelle overgrep. Alle barn undersøkes, uansett etnisk bakgrunn. Og vi forklarer mødre hvorfor vi gjør slike undersøkelser, fordi kjønnslemlestelse er skadelig og forbudt etter loven, det samme er seksuelle overgrep.

På Piets initiativ startet slike undersøkelser i 1986. Året etter initierte hun kartlegging av omfanget av kjønnslemlestelse. 500 vestafrikanske jenter ved tre helsestasjoner ble undersøkt.

² Jamfør HRS-rapporten *Innvandring gjennom ekteskap*, mai 2005
http://www.rights.no/sent_stat_gen/hrs_80.00_050519_103.pdf

³ Dette kapitlet, ”En baby kan ikke sladre”, kan leses her
http://www.rights.no/kjoennsl_gen/hrs_30.00_030614_102_3.pdf

Barna var i alderen 0 – 6 år. Samtlige 500 jentebarn var kjønnslemlestet. 10 år senere ble kartleggingen gjentatt. Av 500 jentebarn var bare syv kjønnslemlestet. I år 2000 ble det gjennomført en ny kontroll: Av 500 jentebarn var ingen kjønnslemlestet.

Legen Emanuelle Piet og advokaten Linda Weil-Curiel har arbeidet tett sammen for både å avdekke lemlesting og sørge for at det faktiske lovverket brukes. Arbeidet deres er unikt i hele Europa. HRS inviterte derfor Piet og Weil-Curiel til Norge i februar i år, for et åpent seminar for fagpersoner,⁴ og et lukket møte med Kommunalkomiteen på Stortinget.⁵ Vårt mål var klart; vi håpet at erfaringene fra Frankrike ville føre til at et flertall på Stortinget gikk inn for å innføre rutinemessige helseundersøkelser av alle jentebarn i Norge. Ved rutinemessige obligatoriske helseundersøkelser kan tusenvis av norske jenter, med opprinnelse fra land som praktiserer kjønnslemlestelse, på en forsvarlig og trygg måte sikres fra å bli utsatt for lemlesting. Men, og det er et stort men; det krever igjen at avdekket kjønnslemlestelse følges opp som det lovbruddet det faktisk er.

Flertallet på Stortinget tar grep

I mai i år fattet Kommunalkomiteens flertall, bestående av Ap, Frp, Sp og SV vedtak knyttet til innvandring og integrering gjennom Innstilling S. nr. 85.⁶ Her er blant annet dette å lese:

Komiteen er av den oppfatning at det... skjer overgrep mot unge jenter i innvandremiljøer... I denne sammenheng vil *komiteen* vise til overgrep knyttet til kjønnslemlestelse. Det hersker etter *komiteens* syn ingen tvil om at dette er et svært alvorlig problem som får dramatiske konsekvenser for de som blir utsatte for dette. Dette er et problem som fremdeles eksisterer i Norge.

Komiteen vil understreke at kjønnslemlestelse er en alvorlig kriminell handling overfor jenter, uansett hva tradisjonen eller kulturen sier om det.

Flertallet viser til at barnevernet i dag ikke har automatisk meldeplikt til politiet ved avdekking av kjønnslemlestelse av barn, men de skal ha svært gode grunner for ikke å melde fra om legemsfornærmelser. *Disse medlemmer* mener det offentlige skal bidra til at offentlig påtale finner sted. Taushetsplikten står ikke i veien for å kunne gjøre dette. Dette praktiseres likevel ulikt i dag, men kan endres gjennom et rundskriv fra kommune eller departementet. Det trengs derfor ikke nødvendigvis noen lovendring til. For eksempel har Oslo kommune sendt ut rundskriv om at fysisk mishandling alltid skal meldes til politiet fra barnevernets side.

Flertallet viser til at helsekontroll av barn er i dag en lovpliktig oppgave for kommunene, men undersøkelsene er frivillige. *Flertallet* mener det bør vurderes hvorvidt de skal være obligatoriske og også inkludere sjekk av jenter på lik linje med det som gjøres for gutter. Hos gutter sjekkes det blant annet at testiklene er falt ned. Forslaget om tilsvarende undersøkelser for jenter innebærer ikke en gynekologisk undersøkelse, dvs. en undersøkelse av indre kjønnsorgan. Ifølge internasjonale eksperter kan kjønnslemlestelse ses med det blotte øyet, og går derfor under karakteristikken "klinisk observasjon".

Flertallet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede innføring av klinisk observasjon av alle barns kjønnsorganer ved dagens helsekontroller, samt utrede omfanget av slike kontroller og om de skal være obligatoriske."

⁴ Artikkel i Dagbladet knyttet til seminaret, del 1 http://www.rights.no/kjoennsl_gen/article_30.00_050206_102_1.pdf og del 2 http://www.rights.no/kjoennsl_gen/article_30.00_050206_102_2.pdf

⁵ Dette lot seg gjennomføre grunnet økonomisk støtte fra institusjonen Fritt Ord.

⁶ Se <http://www.stortinget.no/inns/2004/inns-200405-185.html>

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om ansvarliggjøring av foreldre for gjennomført og avdekket kjønnslemlestelse."

Regjeringens reaksjon

Dette vedtaket var uten tvil en stor glede og en seier for HRS. Men motreaksjonene kom straks fra regjeringshold. Statsråd Erna Solberg og statssekretær Cathrin Bretzeg gikk ut i voldsomme ordlag i det ene riskdekkende mediet etter det andre (3. juni). En klinisk observasjon av jenters kjønnsorgan, mener de er "fornedrende mot titusener av jenter", "enormt krenkende", "det er kjempeforbausende at... alle jentebarn skal måtte vise frem underlivet sitt for at en liten gruppe i samfunnet skal nås", "helsevesenet blir en trussel og fiende". Ikke én eneste gang ble observasjon (undersøkelse) av gutters kjønnsorgan nevnt.

Høyres Peter Gitmark i kommunalkomiteen på Stortinget fulgte opp i samme spor, og påstod endog at klinisk observasjon av barns kjønnsorgan er "brudd på barnekonvensjonen", og videre feilinformerte han med dette: gutters testikler sjekkes kun "én gang", da for "å se om gutten er frisk" (P4 3. juni).⁷

Jentebarns underliv er tabu

De avdekkede holdningene var for oss i HRS en nærmest ufattelig påminnelse om at hva vi hadde håpet var tidligere tiders mørkesyn og kyskhet knyttet til jenter og kvinners kjønnsorgan, faktisk lever i beste velgående. Regjeringens representanter, med konkret henvisning til egne døtre, vil ikke medvirke til at Norge får et helsevesen i tråd med den flerkulturelle virkeligheten, ei heller i tråd med vår samtids erkjennelse av at små barn kan utsettes for seksuelle overgrep. Ei heller ønsker Regjeringen å medvirke til at barns kjønnsorgan helsemessig behandles på lik linje med andre organer, som for eksempel ører og øyne.

Regjeringen er pålagt å handle – hva vil skje?

Regjeringen er nå pålagt å utrede om og hvordan helseundersøkelser kan innføres. Etter de signaler som er kommet fra Regjeringen, er dette utvilsomt mot Regjeringens vilje. HRS frykter at Regjeringen vil drenere pålegget. Argumentasjonen kan blant annet bli påstand om at satsingen på dialog, teater og informasjon til aktuelle miljø har gitt gode resultater, samt at det ikke er avdekket lemlesting de siste årene i Norge. Slik sett vil påskuddet være at det ikke på noen måte er prekært eller nødvendig med slike undersøkelser. Videre kan det bli henvist til at det kan oppfattes stigmatiserende for enkelte grupper (selv om forslaget gjelder alle barn), at det kan bidra til at foreldre ikke møter på helseundersøkelser og/eller at barn blir holdt tilbake i opprinnelseslandet (begge sistnevnte kan eventuelt motvirkes ved parallelle tiltak). Men kanskje det "enkleste" for Regjeringen vil være å innhente såkalte ekspertuttalelser, da selvsagt med hovedvekt på eksperter som deler Regjeringens syn.

På bakgrunn av dette samlede bildet bestemmer HRS seg for følgende: **Vi vil forsøke å avdekke konkrete tilfeller av nylig kjønnslemlestelse av jenter født i Norge, dvs. lemlestinger som har skjedd etter år 2000, for derav å påvirke til politisk handling.**

⁷ Vi kan heller ikke unnlate å nevne en av de ansatte i HRS sin reaksjon. Hun lyttet forbauset på statsråden og statssekretærens holdninger om at småjenters underliv skal "vises frem" og at det er "fornedrende", og utbrøt følgende: "Jeg undrer meg på hvordan disse kvinnene skifter bleie på barn...?" Som kjent er det også mange bleiebarn i barnehagen, og det har da aldri vært et tema at ikke bleier skal kunne skiftes, eller at barn ikke skal ha hjelp ved toalettbesøk.

Kapittel 2 Hvor mange jenter i Norge kan være i fare for lemlesting?

Jenter i Norge som er i risikozonen for kjønnslemlestelse øker fra år til år. Utrekninger HRS har gjort på bakgrunn av befolkningsstatistikk fra SSB (1. januar 2005), viser at det i dag er registrert bosatt i overkant av 8.000 jenter fra aktuelle grupper i alderen 0 – 19 år.

Landbakgrunn	I Norge:			antatt omskjæringsprosent
	0-9 år	10-19 år	totalt	
Benin	0	:	:	50 %
Burkina Faso	0	2	2	72 %
Chad	1	0	1	60 %
Demo.rep Kongo	117	93	210	5 %
Djibouti	5	:	5	98 %
Egypt	87	84	171	97 %
Elfenbenskysten	35	27	62	43 %
Eritrea	301	211	512	95 %
Etiopia	338	282	620	85 %
Gambia	209	220	429	80 %
Ghana	247	210	457	30 %
Guinea	13	6	19	99 %
Guinea Bissau	4	5	9	50 %
Kamerun	45	20	65	20 %
Kenya	161	117	278	38 %
Liberia	128	132	260	60 %
Mali	6	4	10	94 %
Mauritania	:	0	:	25 %
Niger	:	:	:	5 %
Nigeria	148	103	251	25 %
Senegal	24	14	38	20 %
Sierra Leone	62	71	133	90 %
Somalia	2490	1413	3903	96 -100 %
Sudan	131	53	184	89 %
Tanzania	110	65	175	18 %
Togo	17	11	28	12 %
Uganda	64	81	145	5 %
Yemen	13	10	23	23 %
Saudi-Arabia	18	9	27	Fotnote ⁸
Oman	:	4	4	Se over
Forente emirater	19	5	24	Se over
Til sammen	4793	3252	8045	

⁸ Hva gjelder Saudi-Arabia, Oman og Forente Emirater, fins det ikke statistikk over utbredelse. Flere internasjonale kilder har lenge ment at kjønnslemlestelse ikke forekommer her. Den franske sosiologen Isabelle Gillette, som har bred erfaring med arbeid knyttet til hvem som praktiserer kjønnslemlestelse, er uenig, og HRS har derfor alltid inkludert de nevnte landene i våre utregninger over risikogrupper. En ny undersøkelse <http://www.csmonitor.com/2005/0810/p06s01-woiq.html?s=eee> fra 2005 viser at valget vårt var riktig. Undersøkelsen avdekker hele 60 % kjønnslemlestelse i kurdiske områder i Nord-Irak. Undersøkelsen peker også på forekomst av kjønnslemlestelse nord i Saudi-Arabia, sør i Tyrkia (i kurdiske områder), vest i Iran (også kurdiske områder) og i Syria og Jordan. Vi har ikke inkludert disse landene, da det ikke finnes tall for hvor mange norskkurdiske jenter som kommer fra nevnte områder. Vi vil også avvente WHO's eventuelle formelle inkludering av disse landene, og mulige utbredelsesprosent av kjønnslemlestelse.

Tabell 1: Antall jenter bosatt i Norge per. 01.01.05 med bakgrunn fra aktuelle land. Fordelt på aldersgrupper og forekomst av kjønnslemlestelse. Kolon (:) viser til forekomster under tre personer. Kilde: SSB 2005. Utbredelse av kjønnslemlestelse (antatt omskjæringsprosent) er basert på Nahid Toubia, 1995, og i tillegg er følgende kilder benyttet (i): refererer til to nasjonale studier, i 1985 og 1995, utført av National Demographic and Health Surveys, DHS. (ii): refererer til nasjonal studie i 1985 utført av DHS. Prosenten utbredelse er anerkjent av blant andre Verdens helseorganisasjon.

De yngste jentene er mest sårbare for og hyppigst utsatt for kjønnslemlestelse (se vedlegg 1). Som det fremkommer av tabellen er om lag 4.793 jenter i alderen 0 – 9 år, med røtter i land der kjønnslemlestelse praktiseres, registrert bosatt i Norge. Tilsvarende tall for gruppen 10 – 19 år er 3.252 jenter. Den desidert største gruppen er fra høyrisikolandet Somalia, med nesten 4.000 jenter, der om lag 2.500 jenter er under ni år.

2.1 Jenter fra høyrisikoland – ca. 6.000 jenter

HRS vil karakterisere land der utbredelsen av kjønnslemlestelse er på minimum 80 % som høyrisikoland. Av tabell 1 fremgår det ut fra dette at 10 land er høyrisikoland, dvs. Djibouti, Egypt, Eritrea, Etiopia, Gambia, Guinea, Mali, Sierra Leone, Somalia og Sudan. Av de totalt 8.045 jentene, er hele 5.986 av jentene fra disse høyrisikolandene. Av disse er i dag 3.642 jenter under ni år gamle.

Dramatisk økning de siste tre årene

I 2002 var totalt 3.631 jenter i alderen 0 – 9 år, og 2.215 jenter i alderen 0 – 19 år, til sammen 5.846 jenter, i risikosonen.⁹ 4.371 av jentene kom da fra nevnte høyrisikoland, og 2.781 av disse jentene var under ni år gamle. Økningen totalt disse tre årene er på ca 2.220 jenter. 1.615 av disse jentene er fra høyrisikoland. Av disse igjen er 861 av jentene i alderen 0 – 9 år.

Halvparten utsettes for lemlesting i England

I følge en engelsk undersøkelse utsettes rundt 50 % av somaliske jenter som kom til England før de var lemlestet eller som er født i England, for kjønnslemlestelse.¹⁰ Det er samlet sett all grunn til å frykte at utbredelsen av kjønnslemlestelse blant både somaliere og andre aktuelle høyrisikogrupper i Norge kan være betydelig, om nødvendigvis ikke direkte sammenlignbart med England. Argument mot denne sammenlikningen er befolkningensmengde og bosettingsstruktur. I England bor det per i dag betydelig større aktuelle afrikanske grupper. Det har også dannet seg svært lukkede gettoer. Gettoer og folkemengde impliserer at kulturell praksis lettere slår rot. I tillegg er det avdekket at lemlesting foregår i England (Channel Four, 1997, og TV2, 2000). Omskjærere er også etter all sannsynlighet langt lettere tilgjengelig i England enn i Norge, ikke minst grunnet langt større folkemengder fra aktuelle land..

⁹ HRS sin utregning via Statistikkbanken til SSB, per 1. januar 2002.

¹⁰ "Female Circumcision", a collaborative project between the London Black Women's Health Action Project and the London School of Hygiene and Tropical Medicine, mars 1998.

Kapittel 3 Vurderinger og kildeinformasjon

Som nevnt er somaliere den mest aktuelle gruppen i Norge hva gjelder kjønnslemlestelse, både knyttet til utbredelsesprosenten av lemlestelse i Somalia (opp mot 100 %) og gruppens betydelige størrelse i Norge (i underkant av 4.000 jenter i alderen 0 – 19 år). Vår tidligere research hadde avdekket at flere jenter av somalisk bakgrunn er sendt tilbake til Somalia bl.a. for lemlesting. Utfordringen er at Somalia er et voldsherjet land der ulike klaner fremdeles er i væpnede stridigheter. Å reise til Somalia er med andre ord risikofylt. Gambia er derimot et fredelig land som også har hatt charterturisme i en årrekke. Altså er Gambia etter forholdene et trygt og enkelt reisemål. I tillegg har HRS noe kjenneskap til gambisk kultur fra tidligere arbeid. Vi kjenner for eksempel til at kjønnslemlestelse er knyttet til stammetilhørighet. Vi bestemte oss derfor for å lete etter aktuelle jenter i gambiske miljø i Oslo, det vil si blant familier som tilhører stammer der utbredelsen av kjønnslemlestelse er svært høy.

Pr. 1. januar 2005 var 1.174 gambiere registrert bosatt i Norge (SSB). Av disse er 209 jenter i alderen 0 – 9 år og 220 jenter i alderen 10 – 19 år. I Norge er det ikke tillatt å registrere folks etniske eller religiøse bakgrunn, derfor er det ingen oversikt over disse jentenes stammetilhørighet.

3.1 Bakgrunn om Gambia

Gambia var tidligere en britisk koloni og ble en selvstendig nasjon i 1965.¹¹ Befolkningen er på 1,4 millioner. Over 90 % er muslimer, ca. 5 % er kristne.

3.1.1 Stammesamfunn

Gambia er et stammesamfunn basert på etniske grupper. Kjønnslemlestelse er knyttet til stammetilhørighet. Hovedstammene og prosent utbredelse av kjønnslemlestelse er som følger:

- *Mandinka* utgjør ca. 40 % av befolkningen, opp mot 100 % kjønnslemlestelse.
- *Fula* utgjør ca. 19 % av befolkningen, over 90 % kjønnslemlestelse.
- *Wolof* utgjør ca. 15 % av befolkningen, under 2 % kjønnslemlestelse.
- *Jola* utgjør ca. 10 % av befolkningen, 65 % kjønnslemlestelse.
- *Serahule* utgjør ca. 9 % av befolkningen, opp mot 100 % kjønnslemlestelse.¹²

Blant de kristne skal kjønnslemlestelse ikke forekomme. Den samlede utbredelsen kjønnslemlestelse er på 80 %.¹³

3.1.2 Kjønnslemlestelse i Gambia

Kjønnslemlestelse er ikke forbudt ved særlov i Gambia, og det er en bred kulturell aksept for tradisjonen. Nesten all lemlestelse foregår på tradisjonelt vis (først og fremst med barberblad,

¹¹ Engelsk er det offisielle språket.

¹² Utbredelsen av kjønnslemlestelse er hentet fra boken *Female Genital Mutilation – A Guide to Laws and Politics Worldwide*, av Anika Rahman og Nahid Toubia (Zed Books Ltd, 2000). Oversikten over stammetilknytning er hentet fra US.Department of State (<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5459.htm>)

¹³ Op.cit.

men også andre redskaper som kniv), og uten bedøvelse. Det vanligste er at omskjæreren samler flere jenter som tas med ut i skogen ("bushen" som gambiere sier), der de rituelt lemlestes. Familier som er flyttet til en storby, tar som oftest jenta med tilbake til opprinnelseslandsbyen der de lemlestes. Men jenter omskjæres også i sine hjem i byene.

Det er i all hovedsak eldre kvinner som utfører lemlestingen, og yrket går gjerne i arv fra mor til datter. De eldre kvinnene har ingen form for "utdannelse" for å gjennomføre lemlestingen, annet enn praktisk opplæring. Fra ulike hold hevdes det også at helsepersonell utfører kjønnslemlestelse på klinikker og sykehus.¹⁴

Den mest utbredte typen lemlestelse er type 2, avskjæring av indre kjønnslepper og klitoris.¹⁵ Type 3, der kjønnsorganet også syes igjen, forekommer i Gambia, men har liten utbredelse.¹⁶

Selv om kjønnslemlestelse ikke er forbudt ved lov, har Gambia annet lovverk som forbyr mishandling og vold mot barn. Loven sier eksplisitt at det er forbudt å frata barnet et organ:

"If any person... willfully assaults... including injury to or loss of... organ of the body... that person shall be guilty of misdemeanour" (Straffeloven, seksjon 210).¹⁷

Denne, eller andre lover som kan knyttes til kjønnslemlestelse, har aldri vært prøvd for domstolen i Gambia.¹⁸

3.1.3 Regjeringens holdning

I juli 1997 erklærte Gambias visepresident, Isatou Njie-Saidy, at Regjeringens politikk er å fraråde skadelige praksiser som kjønnslemlestelse. Hun sa også at Regjeringen ikke ville stoppe organisasjoner som arbeider mot praksisen. Dette gjentok hun i 1999.

I mai 1997 gikk derimot dette skriftelige direktivet fra Director of Broadcasting Services til statlige radio- og TV-kanaler:

"The broadcast... of any programmes which either seemingly oppose female genital mutilation or tend to portray medical hazard about the practice is forbidden, with immediate effect. So also are news items written from the point of view of combating the practice... broadcasts should always be in support of FGM..."¹⁹

Noen måneder senere reagerte Regjeringen med å annonsere at statlige media likevel kan ta opp kjønnslemlestelse, også ved at organisasjoner som arbeider mot praksisen får slippe til med sine synspunkter.²⁰

Men Gambias president, Yahya Jammeh, som tok makten i 1994 ved et statskupp og som tilhører jolastammen, har ved flere anledninger forsvart kjønnslemlestelse som en del av

¹⁴ Ulike kilder bekrefter dette, men HRS kan ikke med sikkerhet gå god for at dette faktisk stemmer. Men tatt i betraktning den brede kulturelle aksepten for kjønnslemlestelse, synes det sannsynlig at enkeltpersoner innen helsevesenet utfører lemlesting.

¹⁵ Kilder: Muntlige kilder i Norge og Gambia, samt *Female Genital Mutilation* (Rahman og Toubia)

¹⁶ Det finnes ingen data om utbredelsen av type 3, etter det HRS kjenner til.

¹⁷ Her sitert fra Rahman og Toubia.

¹⁸ *Note on the situation of Women in Gambia*, International Federation of Human Rights, 33rd session (5 – 12 July) New York.

¹⁹ Her sitert fra Rahman og Toubia.

²⁰ *Female Genital Mutilation* (Rehman og Toubia).

gambisk kultur. Han har også påstått at de som arbeider mot kjønnslemlestelse undergraver islam.²¹ Jammeh har også direkte truet med forfølgelse av de som aktivt motarbeider kjønnslemlestelse.²²

3.1.4 Fattigdom, uvitenhet, flerkoneri og islamisme

Gambia er ett av verdens fattigste land med høy analfabetisme. Ca. 65 % av kvinnene er analfabeter, mot 50 % analfabetsime blant mennene. Gjennomsnittsinntekten er på ca. 350 dollar i året, altså rundt 2.000 norske kroner. Om lag 65 % av befolkningen lever under fattigdomsgrensen.

Utdanningsmulighetene for jenter har blitt forbedret de siste årene, men fremdeles er det vanlig at jenter avslutter skolegang i ung alder for å giftes bort. Det er ingen minimumsalder for giftermål. Tvangsgiftermål av jenter rundt puberteten er utbredt, og tidlig graviditet er en av hovedårsakene til at Gambia ligger i verdenstoppen hva gjelder dødsfall under svangerskap og fødsler.²³

Flerkoneri er svært utbredt i de fleste stammene med unntak av wolofene.²⁴ På samme måte som kjønnslemlestelse, har også flerkoneri dype røtter i gambisk kultur. Praksisens legitimitet forsterkes ved tolkning av islam.²⁵ Gambiske lover tillater også flerkoneri. Som i andre kulturer der flerkoneri er utbredt, må praksisen settes i klar sammenheng med kvinners svært lave status.

Islamisme er på fremmarsj i Gambia. Båndene er tette til Libya, men også til andre arabiske land, og da særlig Saudi-Arabia der flere og flere unge gambiske menn studerer islam ved universitet ved hjelp av stipend fra arabiske land. Men kulturen er først og fremst gjennomsyret av overtro. De såkalte *marabouene* fungerer som en blanding av religiøse ledere, hellige vismenn, medisinmenn og politiske rådgivere, særlig på landsbygda, men også i byene (dette gjelder for hele Vest-Afrika). Marabouene, som alltid er menn, opptrer som brobyggere mellom islam og gjenlevende kulturer fra den tiden da animalske religioner og overtro hadde den ledende posisjonen i Afrika. De skal preke og framelske islam, forrette under religiøse seremonier og lede i bønn, og via sin *baraka* (mystiske evner) skal de kunne kurere sykdommer, psykologiske problemer og også påføre skader og ulykker. De skal også forhandle og megle ved stridigheter, både blant menigmann, stammeledere og andre maktpersoner, og de har stor politisk makt og påvirkningskraft via sin rådgivning.

At kjønnslemlestelse ikke synes å gå tilbake i Gambia skyldes kombinasjonen analfabetisme, fattigdom, overtro, et sterkt patriarkalsk samfunn, mangel på handlingsvilje fra regjeringshold, og at tradisjonen har dype og sterke kulturelle røtter.

²¹ Ibid.

²² Les i Guardian <http://www.guardian.co.uk/rightsindex/Story/0,2763,201758,00.html>

²³ Note on the situation of Women of Gambia i *Female Genital Mutilation – A Guide to Laws and Politics Worldwide*, av Anika Rahman og Nahid Toubia (Zed Books Ltd, 2000).

²⁴ Også wolofene praktiserer flerkoneri, men i langt mindre grad enn de andre hovedstammene.

²⁵ Det er flere hadith som gir støtte til kjønnslemlestelse. Og flere lovskoler innen islam enten påbyr eller anbefaler kjønnslemlestelse. Både type 1 og type 2 kjønnslemlestelse (se vedlegg 1) betegnes således for sunna-omskjæring, hvilket betyr det Muhammed skal ha anbefalt.

3.2 Kildeinformasjon

Da HRS tok fatt på oppgaven om å finne aktuelle jenter, var utgangspunktet at det optimale, politisk sett, ville være å avdekke lemlesting av norskfødte jenter etter år 2000. Dette i sammenheng med at det var i år 2000 TV2 avslørte at jenter i Norge lemlestes, kombinert med anmeldelsen av lemlesting av de to norskfødte søstrene i Gambia (jf. vedlegg 2). TV-programmene vakte voldsom oppsikt og debatt, også blant de aktuelle gruppene som har opphav i kulturer der kjønnslemlestelse praktiseres. I tillegg gikk rykter om anmeldelsen fra den gambiske kvinnen som ild i tørt gress, spesielt blant gambierne. Samlet sett kan altså knapt en eneste person som da var bosatt i Norge påberope seg å ikke vite at praksisen er forbudt etter norsk lov, uansett om jenta lemlestes her eller i opprinnelseslandet. Vi ønsket videre at foreldrene hadde bodd i Norge "lengst mulig" og at de, inkludert barna, er norske statsborgere. Dette fordi norske myndigheter har et sterkere og mer avklart ansvarsforhold overfor norske statsborgere enn de som ikke er det. I tillegg er det i utgangspunktet HRS' forventning at de som har bodd i Norge en viss tid, og som er norske statsborgere, både har noe kjennskap og en viss tilpasning til norsk kultur. Sistnevnte handler om eksempelvis kjennskap og respekt for norske lover og barns rettigheter.

3.2.1 Fra kilder i miljøet

Vi kontaktet kilder i miljøet, der vi spurte etter navn på familier som tilhører mandinka- eller serahulistammen, som har født jentebarn i Norge, og der barna er under 10 år. Vi fikk raskt navn på flere familier. Særlig én familie pekte seg ut som aktuell i forhold til vårt formål.

Familien tilhører serahulistammen (der kjønnslemlestelsesandelen i Gambia er opp mot 100 prosent) og har seks jentebarn, alle født i Norge. Kildene mente at de fire eldste jentene var dumpet i Gambia for to år siden, mens foreldrene og de aller yngste barna bor her. Jentene var da tre, seks, åtte og ni år gamle.

I tillegg fremkom det informasjon om at faren har to koner til i Gambia, som han også har barn med.

Vi fikk navn på mulige steder jentene kunne være, det vil si navn på en landsby i indre Gambia (ca. en dagsreise fra hovedstaden) og navn på et større boligområde som heter Koto. Koto ligger i forlengelsen av byen Serre Kunda, like ved hovedstaden Banjul. I Koto og i landsbyen skal faren ha bygd såkalte *compounds*, det vil si hus av en betydelig størrelse. Kildene mente det var mest sannsynlig at jentene var plassert i Koto, og at en av hustruene i Gambia tok seg av dem. Å plassere dem i en landsby i indre Gambia ville være forbundet med større fare for sykdommer, samt at skoletilbudet ville være elendig, vurderte kildene.

Kildene mente at faren hadde bodd i Norge siden slutten av 1980-tallet. Vi fikk også sentral informasjon om at familiefaren er en venn av den gambiske mannen som ble anmeldt for kjønnslemlestelse i 2001 av to døtre, og der lemlestelsen ble dokumentert på Ullevål sykehus (jf. vedlegg 2).

Videre skal familiefaren tilhøre den gambiske/vestafrikanske menigheten Islamic Solidarity Society (også kalt Masjid al-Mursideen). Menigheten ledes av imam Fakeba Jagana. Jagana, som ble avslørt med skjult kamera i TV2 i år 2000, var den av de afrikanske lederne i programmet som ga full og uomtvistelig støtte til kjønnslemlestelse. Han fortalte også at han

hadde to hustruer, en i Norge og en i Gambia. I opptaket vises bilder fra bønn i moskeen. Ved siden av Jagana satt faren til de seks jentene.

Etter vår samlede vurdering var det dermed en rekke faktorer som tydet på at døtrene til denne mannen kan være lemlestet.

3.2.2 Fra kilder i det offentlige

Gjennom konfidensielle samtaler med kilder i det offentlige etterprøvde vi informasjonen fra våre kilder i miljøet. Vi fikk alle sentrale personalia på familien, som navnene og personnumrene til alle familiemedlemmene.

Det viste seg at den nå 44 år gamle familiefaren kom til Norge i 1988 som asylsøker og fikk opphold på humanitært grunnlag samme år. I april 1993 hentet han hustru fra Gambia til Norge gjennom et nyetablert ekteskap. Hun var da 20 år gammel. Mannen fikk norsk statsborgerskap i 1995, kvinnen i 2002.

Kildene kunne også fortelle at mannen ble dømt for trygdesvindel i 2002 i Oslo tingrett.²⁶ Han ble videre anmeldt for misbruk av sosiale tjenester i 2000, men ble frikjent. I tillegg anmeldte skoleadministrasjonen han i 2003 fordi en av døtrene ikke møtte til skolestart, det vil si samme året som jentene angivelig ble dumpet i Gambia.

Ut over dette fikk vi vite at ekteparet har vært separert siden februar 2000. I juli samme år fikk de en datter til, tre år senere fikk de enda en datter, og i mars i år ble den siste datteren født. Ektemannen er oppført som far til alle de seks barna, inkludert de to som er unnfanget mens ekteparet har vært separert.

Vi fikk også adressen til to boliger i Oslo, den ene er moren og barna registrert på, den andre er ektemannen registrert bosatt på, med poste restante adresse til nærmeste postkontor. Dette mente kildene indikerer at mannen ikke bor der. Hypotesen er at separasjonen er proforma for å utløse flere trygder, som enslig forsørgertrygd til moren, kommunal bolig, og barnebidrag som pålegges faren, men som det offentlige betaler dersom han ikke har økonomiske midler. I tillegg kan han leie ut boligen som er tiltenkt han, mens han selv fortsatt bor sammen med sin (fraseparerte) kone. Våre kilder mente også det er sannsynlig at nevnte leiligheter er kommunale.

²⁶ Han ble dømt til 18 dagers ubetinget fengsel og ilagt saksomkostninger på 2.000 kr for svindel med dagpenger på til sammen 43.913 kroner.

Kapittel 4 Vi drar til Gambia

På bakgrunn av informasjon om ulike gambiske jentebarn, og overnevnte familie spesielt, tok HRS kontakt med journalist Astrid Meland som jobber i dagbladet.no, det vil si i internettavisen til Dagbladet. Dette fordi Meland har vist interesse for og kunnskap om tema knyttet til overgrep mot innvandrerjenter og – kvinner, og fordi vi anser henne som en dyktig journalist og pålitelig person. Etter samtaler mellom HRS, Meland og hennes overordnede, bestemte vi oss for å reise sammen til Gambia, Meland for dagbladet.no og Hege Storhaug for HRS.²⁷

Dagen før avreise fikk vi vite at faren nettopp hadde reist på besøk til Gambia. Vårt mål var å finne jentene og danne oss et klarest mulig bilde av situasjonen deres generelt, og spesielt knyttet til kjønnslemlestelse. At faren nå var i Gambia, og da etter all sannsynlighet i samme bolig som jentene, var en ekstra utfordring. Vi måtte både lokalisere huset, og prøve å komme i kontakt med jentene, selv med farens tilstedeværelse. Vi antok at farens holdning ville være skeptisk til besøk av fremmede nordmenn. Med farens tilstedeværelse ville det selvsagt være langt vanskeligere å danne seg et bilde av jentenes situasjon, også ved å snakke med folk som står dem nært der de bor. Spørsmålet var også om faren på noen måte ville være truende, og om dette ville svekke barnas sikkerhet. Vi var slik sett svært usikre, men kilder i miljøet her forsikret oss om at faren ikke ville iverksette noen sanksjoner verken overfor oss eller barna, siden vi er fra Norge. Da verken Meland eller Storhaug har vært i Gambia før, kontaktet kilder i Norge ulike personer i Gambia som skulle bistå under letingen etter jentene.

4.1 I Gambia – hvor er jentene?

Gjennom kilder i Norge visste vi godt at gambisk kultur er preget av mistroiskhet. Man gir minst mulig presis informasjon om seg selv. Dette skyldes særlig redsel for å bli utsatt for svart magi, jf. marabouene (se kap.3.1.4). Folk tror at jo mer presis informasjon man har om en person, desto lettere er det å få hjelp av en såkalt marabou til å skade vedkommende.²⁸

HRS var også kjent med at Gambia er en ”pengekultur”, i den forstand at mange er villige til å benytte svært umoralske metoder for å lure penger av andre. Vi ble også advart mot lureri generelt, regelrett løgn, samt upresis og motstridende informasjon. I tillegg er respekt for tid så godt som fraværende – mottoet er at ”ting tar tid”. Hva gjelder lemlesting, ble vi fortalt at praksisen er så kulturelt akseptert og rotfestet, at vi ikke skulle vegre oss for å spørre folk rett ut om temaet. En kilde mente endog at hvis vi fant de norskfødte søstrene skulle vi spørre dem om de var omskåret. For oss opplevdes en slik tanke ubehagelig, knyttet til at jentene kunne oppleve slike spørsmål som traumatiske.

Hvor omfattende og akseptert lureri, løgner, pengegrådighet og misbruk av tid er, ble klart allerede første dag. De såkalte hjelpere, i utgangspunktet tre menn, hadde åpenbart kun ett motiv for å stille opp; å karre til seg mest mulig penger.²⁹ De var forhåndsinformert om

²⁷ Reisen ble foretatt i perioden 14. – 22. juli i år.

²⁸ Svart magi er svært utbredt i den muslimske verden. Dette skyldes blant annet at man er forpliktet som muslim til å tro at svart magi fungerer, ettersom islamstifteren Muhammed skal ha blitt utsatt for svart magi. Magikerne benytter således metoder som både er knyttet til kultur og til islam.

²⁹ HRS hadde spesifikt bedt om bistand fra én sjåfør og én tolk/guide. Det viste seg imidlertid å være et gjennomgående fenomen i Gambia at hvis man ber én person om hjelp, så dukker flere personer opp.

oppdraget; å finne navngitte norskfødte jenter som muligens var lemlestet. Det skulle ikke være noe problem, ble det sagt på telefon til Norge. Men fra første møte med hjelperne ble vi fôret med hvor farlig oppdraget var for dem. De kunne bli drept, fortalte de. Og det ville bli svært vanskelig å finne jentene, nesten umulig. Jobben var svært, svært krevende, gjentok de til det kjedsommelige. Vår hypotese, ut fra kildeinformasjon i Norge, var at jentene bodde i Koto. Den ene hjelperen, som jobbet innen sikkerhet for myndighetene, mente løsningen var å gå gjennom et offentlig kontor som arbeider for vanskeligstilte barn og kvinner. Ideen var at kontoret har jentene i deres registre, og således deres adresse, noe vi syntes var svært merkelig. Hvorfor skulle jenter fra Norge være registrert som ”vanskeligstilte”?

Vi gjennomførte likevel et slikt møte på det offentlige kontoret, som viste seg å være helt nytteløst. Lederen for kontoret, en svært myndig og brysk kvinne, avviste forespørselen kontant ettersom det ikke forelå en formell henvendelse gjennom norske myndigheter, og fordi ingen av oss representerte myndighetene. Samtidig ba hun oss om å komme tilbake med et formelt brev, skrevet av oss. Da kunne hun se på saken, sa hun. Vi fant ingen grunn til å tro på denne løsningen. Og med ”Gambian Mayby Time” (som gambiere selv ”tolker” GMT), ville et slikt forsøk raskt kunne føre til at dager gikk uten resultat.

Vi diskutert hvilke metoder som kunne benyttes for å finne jentene: Boligregister, telefonkatalog, skole i Koto der jentene kunne være elever osv., ble vurdert. Hjelperne var svært lite villige til å fokusere på metoder for å finne jentene. Deres såkalte svar var enten svært omtrentlige, avvisende eller det ble svart med noe helt annet. Vi overrakte hjelperne en telefonkatalog, og ba dem lete etter farens navn. De konkluderte raskt med at mannen ikke var å finne der. Selv fant vi vedkommende oppført i telefonkatalogen i løpet av et par minutter: Han er registrert med fasttelefon i Koto, bare et par kilometer fra hotellet.

Kontakt med vestlige for penger

Særlig grunnet vestlig turisme, høy arbeidsledighet og fattigdom er gambiere frempå hva gjelder kontakt med vestlige. Ulike små eller større oppdrag, være seg fra bistand til å finne en bank til å stille med bil for guiding, er et utbredt fenomen. Få er villige til å gjøre noe som helst uten betaling. Tvert om er det slik at folk på eget initiativ fotfølger vestlige og regelrett presser seg på for å hjelpe med uvesentlige ting, for så å forlange betaling. Våre hjelpere hadde fremdeles ikke villet fortelle hvor mye penger de skulle ha for oppdraget. Vi ville ikke fortsette arbeidet før dette ble avklart, og ba dem om å komme med et forslag.

”Sjefshjelperen”, det vil si mannen som jobber innen sikkerhet, forlangte 3000 euro, som tilsvarer ca. 10 – 12 årslønner for folk i bedre posisjoner, som for eksempel ansatte på vestlige hotell i charterturistområdet. Da tilbudet kontant ble avvist, reiste han seg og forsvant. Etter lange forhandlinger endte dagsprisen for de to gjenværende, inkludert bruk av bilen til den ene, på 600 kroner dagen, altså ca. en god månedslønn daglig, pluss en ikke oppgitt sum i bonus hvis jentene ble funnet. Grunnen til at bonus ble foreslått, var et forsøk på å motivere dem.

4.1.2 Vi nærmer oss

Faren til jentene driver såkalt container-buisness, det vil si at han kjøper varer i Norge, ofte brukte ting på loppemarked, i bruktbuikker, gjennom annonser i aviser med mer, som fylles i container og sendes via Tyskland til Gambia.³⁰ Den ene hjelperen ringer derfor fasttelefonen til faren for å få bekreftet om det var rette person. Han kan begrunne henvendelsen med å

³⁰ Såkalt container-buisness skal være utbredt blant gambiere i Norge.

spørre etter containerverer fra Norge. Faren til jentene tar telefonen. Han venter en container fra Norge innen kort tid, forteller han. Faren er i Koto. Vi antar at jentene også er der.

Hjelperne spurte imidlertid ikke etter adressen, antakelig for å bruke mest mulig tid på oppdraget. Telefonkatalogen oppgir nemlig ikke adresser andre steder enn i Banjul. Men likevel hadde vi nå hadde fått bekreftet at faren har en compound i Koto, og at han var tilstede. Hjelperne var villig til å kjøre ut på leting i Koto, som skulle vise seg å i beste fall være en halv sannhet. De kjørte til ”butikken” til den ene, som var et skittent og kaotisk lager i en av hovedgatene i Serre Kunda.³¹ Tiden gikk, den ene forsvant i en halv time, deretter var det tid for bønn, først den ene, så den andre.

En mann i en butikk på den andre siden av gaten observerte oss og kom over. Det viste seg at han var norsk statsborger. Han fortalte at han hadde bodd 19 år i Norge, og hadde kone og barn bosatt i Gambia. Han solgte klær. Klærne var stort sett fra Fretex i Norge og ble sendt til Gambia i containere. Med entusiasme kunne han berette at det var mange norsk-gambiere som hadde tatt barna med tilbake til Gambia, og fedrene diskuterte nå å starte en norsk skole. Den blide mannen ville gjerne ta en nærmere samtale om dette en annen dag.

Tiden gikk. Det var fremdeles omtrent umulig å få disse såkalte hjelperne til å fokusere på oppdraget. Etter mye frem og tilbake ringer den ene igjen til jentenes far. Etter samtalen mener han å vite hvor huset er, og vi drar til Koto. Det viser seg at de ikke kjenner adressen, men skal finne en kvinne ”som kjenner alle i Koto”. Når vi til slutt finner boligen til denne kvinnen, er hun ikke hjemme, sier de. Etter mer kjøring opp og ned de samme gatene, stopper de og forsvinner i et kvarters tid. Ved tilbakekomst erklærer de å vite adressen. Vi vil at de skal kjøre forbi huset eller gaten og peke på det, da med tanke på å finne tilbake dit selv. Nei, det er ”livsfarlig”, de kan bli drept, sier de. Den ene mener imidlertid at han kan be jentenes far om å ta med et brev til en gambisk venn i Norge. Da har han en grunn til å banke på døren og få endelig bekreftet om han har funnet den rette boligen. På spørsmål om det ikke kan være en fare for hans sikkerhet å møte personlig opp på døren til faren, blir det igjen svart med omtrentligheter. Han insisterer imidlertid på at denne planen skal følges og gjennomføres tidlig neste dag.

Hvis hjelperne snakket sant om området der faren til jentene har compound i Koto, bor muligens jentene bare et par minutters kjøring fra hotellet. Vi bestemte oss derfor for at hvis ikke hjelperne kunne peke ut huset dagen etter, ville vi lete på egenhånd.

Dagen etter dukker hjelperne opp mer enn to timer forsinket. Brevet de skulle levere er et ikke-tema. De har ”spionert” på huset, forteller de, for å se om faren forlater hjemmet. Da kan det bankes på døren og sjekkes om jentene også bor der, forklarer de. Men han har ikke forlatt huset, fortsetter de. De repeterer hvor forferdelig vanskelig og farlig oppdraget er. De gjør altså ikke annet enn å spre usikkerhet.

Gjennom telefonkontakt med en kilde i Norge, rådes vi til å banke på døren. ”Han (faren) kan ikke gjøre dere noe. Dere er norske statsborgere. Bare gå rett på.” Det er nå midt på dagen. Vi vil ikke ha hjelperne innblandet grunnet deres sikkerhet. Med tanke på at det er mulig at saken kan ende opp i domstolen i Norge, kan selvsagt hjelperne bli utsatt for overgrep. De bes igjen om å peke ut boligen, helst ved at en av hjelperne går sammen med oss forbi huset, slik at

³¹ To dager senere forstår vi at mannen har flere butikker, blant annet en i gambisk forstand flott stofforretning. Det skitne og kaotiske lageret med skrot som han førte oss til, var antakelig et forsøk på å fremstå som svært fattig og slik ”fortelle” at betalingen for oppdraget burde økes.

bilen ikke kan observeres av faren hvis han er hjemme.³² Vi bestemmer oss for å ta en taxi et par hundre meter med den ene hjelperen, identifisere huset og selv hoppe av mens hjelperen kjører alene i taxien tilbake til bilen sin.

4.1.2 Vi møter jentene – og faren

Vi begir oss mot huset. Strategien er at vi tilfeldig tusler rundt i området. Noen barn leker i gata. Noen ungdommer sitter langs en vegg. I enden av huset der jentene skal bo, er det en stor luke. Bak luken viser det seg å være en smal tarm av en kiosk. En ung mann som driver kiosken gjør som gambiere flest når de ser utlendinger. Han roper: ”Hey, where are you from?” Vi forteller at vi er fra Norge, hvorpå han bryter ut i et bredt smil og sier: “These girls are Norwegians”, og peker ned på noen småjenter som står tett inntil han i den trange kiosken.

Tre jenter kommer ut på gaten. En fjerde hentes inne i huset. De forteller hva de heter. Det er døtrene til rett person. Flere barn og voksne kommer til. Det er mye oppstyr, latter og nysgjerrighet. På spørsmål forteller den nest eldste jenta, som nå er blitt ni år, at de har vært i Gambia siden 2003. De går på såkalt engelsk skole, og også arabisk skole, som de kaller det, som er koranskole.

Jentene er reserverte. I motsetning til andre gambiske barn fremstår de som innelukket, samtidig synes de nysgjerrige på besøket fra Norge, og stiller opp for fotografering i gaten. Sammen med voksne, ungdom og andre barn, blir vi vist inn i huset.

Faren er ikke hjemme, men der er en rekke andre voksenpersoner, både familie, naboer og tjenestefolk, og barn vi ikke vet hvem er.³³ Tidlig under besøket kommer det frem at en av konene bor under samme tak, og at hun har en sønn på fire og et halvt år med jentenes far. På et diskret spørsmål forteller en person at jentene er omskåret. Det er umulig å vite om dette sies fordi folk tar det for gitt at ”alle serahulejenter” i Gambia er lemlestet, eller om vedkommende faktisk har konkret informasjon om dette. Kildens begrunnelse for at jentene er lemlestet er denne: ”Alle jenter må omskjæres for å kunne gifte seg.” Med så mange til stede som forstår litt eller en god del engelsk, og at også de to eldste norskfødte jentene på ni og 11 år kan noe engelsk, er det vanskelig å spørre noe nærmere.

Den eldste jenta forteller at moren deres var på besøk for ett år siden med den yngste datteren (som da var et og et halvt år). De savner moren, forteller hun. Hun og nest eldste snakker meget bra norsk, mens de to yngste, på fem og åtte år, ikke snakker norsk, men de skal visstnok forstå en del norsk.

De voksne og unge synes tydelig det er artig og spennende med fremmedbesøk, og vil særlig vite mest mulig om Norge og hva vi synes om Gambia. Latter og smil sitter løst. De norskfødte jentene svarer oss kun på konkrete spørsmål. De spør oss ikke om noe som helst. Det er lite glede, nysgjerrighet eller spontanitet å spore hos dem. Kun den aller yngste jenta på fem år viser interesse da de får medbrakte gaver fra Norge.

Etter to timers løst prat om stort sett dagligdagse ting, kommer faren hjem. Han er tydelig svært overrasket over at to norske kvinner sitter i stuen hans, men stiller ikke spørsmål med hvorfor vi er der. Han spør heller ikke om hvem vi er.

³² Gjennom bilens registreringsnummer kan hjelperne identifiseres ved navn.

³³ Av hensyn til den enkeltes sikkerhet har vi valgt å ikke oppgi hvem som var tilstede.

Barna viser ingen glede ved å se faren. Faren setter seg i sofaen, og jentene blir værende i stua. Faren er en intens og nervøs person med flakkende blick og en urolig kropp. Han snakker tålrig bra norsk etter nesten 20 år i Norge. Han forteller at jentene er i Gambia for å lære om gambisk kultur. Hva det konkret innebærer, kan han ikke spesifisere. Jentene skal være der noen år til. Han er ikke presis på hvor mange år. De to yngste hjemme i Norge på fire måneder og to og et halvt år, skal også sendes til Gambia når de er blitt litt større. Planen er å sende dem til Gambia når de fire andre døtrene sendes tilbake til Norge, forteller han. Han ser ingen problem med at barna kan få vansker med det norske språket når de kommer tilbake til Norge. De kommer til å lære norsk igjen lett, sier han. Men han skulle ønske seg en skole i Gambia der barna kunne lære norsk. Han synes at norske myndigheter skal sponse en norsk skole i Gambia.

Faren mener at privatskolen jentene går på i Gambia er vel så bra som en norsk skole. Han betaler ca. 120 kroner i skolepenger per kvartal for hver jente. Skolen er stengt nå på grunn av ferie. På spørsmål forteller han at han har jobbet i en årrekke på et hotell i Oslo som renholdsarbeider, deretter i en kantine. Han svarer ikke på hva han arbeider med nå.

Faren forteller på eget initiativ at han henter ting i Norge i containere. Som begge bilene han har, møbler og annet utstyr til hjemmet. Tidligere hadde han en butikk i Serre Kunda som broren drev for han. Han solgte alt mulig som han frakter fra Norge i containere. Men da broren flyttet til Angola, la han ned butikken, sier han.

Faren forteller også stolt at alle jentene går på koranskole fire dager i uken. Ja, de skal faktisk på koranskolen i morgen tidlig, fortsetter han. Vi spør om vi kan være med, og avtaler å møte tidlig neste dag. Før vi forlater huset gir han oss en omvisning i andre etasje og på takterrassen. Det er ingenting som tyder på at det bor barn i huset. Ingen leker, soverommene er lager, og alle jentene sover i samme seng.

Atmosfæren i huset er trykkende og dystert. Huset er over to etasjer, med en grunnflate på rundt 150 kvadratmeter, altså et palass i gambisk forstand. Med det er sparsommelig ustyrt, ikke spesielt rent, og i bakgården, der kone nummer to lager mat, surrer fluene tett i tett rundt gryten som putrer over brennende kull på steingulvet. På spørsmål svarer en person at faren har tre slike compounds til, og stedene der husene er, navngis.

Vi opplever at det er noe som ikke stemmer med de norskfødte jentene. Andre barn i huset, og de som er utenfor i gata, er livlige og spontane. Det virker som de synes det er morsomt med besøk av "tobab" (som de kaller hvite personer) og vil gjerne bli fotografert. Latteren sitter svært løst. Men "våre" jenter er lukket, og det virker ikke å være sjenanse. Særlig den eldste jenta synes å være svært sammenbitt, men hun vil fotograferes, og hun viser oss kladdeboken sin fra skolen.

4.2 På koranskole

Dagen etter møter vi som avtalt. Koranskolen åpner klokka ti. Kone nummer to lager te og mat. Et stort matfat plasseres på gulvet ved kjøkkenet inne, og alle barna setter seg på huk og spiser med fingrene. Faren roper til jentene at de skal ta stoler og sette seg ved stuebordet. Det er tydelig at dette ikke er vanlig prosedyre, for jentene nøler med å følge ordren.

Meland konstaterer at gutten på fire år er mannens sønn, og spør hvem moren er. Hun får ingen svar, det snakkes bort med god hjelp av alle menneskene som hele tiden beveger seg inn og ut av stuen. Mannen er tydelig overrumplet over at vi kjenner til at gutten er hans sønn. Og jentene er om mulig enda mer reserverte enn dagen før. De svarer knapt på et eneste dagligdags spørsmål.

Koranskolen er i moskeen som ligger bare et par steinkast fra huset. Undervisningen foregår ute på moskeens smale terrasse. 40 – 50 jenter og gutter i alderen tre til 15 år sitter på matter, jentene og guttene hver for seg. En imam leder undervisningen. På en tavle har han skrevet fire linjer på arabisk som barna repeterer etter han. Imamen forteller at versene handler om Muhammeds flukt fra Mekka til Medina. Barna kan etter all sannsynlighet lite eller ingenting arabisk, men de repeterer versene syngende sammen med imamen i opp mot to timer. Etter en pause er det koranlesning, som barna heller ikke synes å forstå innholdet av. De til sammen fem timene avsluttes med bønn inne i mosken. Guttene, og noen menn som har stukket innom fordi det er bønnetid, samler seg fremme i moskeen sammen med imamen. Jentene og besøkende kvinner står bakerst i moskeen med ryggen helt inntil veggen.

I løpet av pausen snakker vi med flere av de eldste jentene, også om omskjæring. De er forbausende åpne. De forteller rett ut om de er omskjært eller ei, om de er for eller i mot, hvor gamle de var da det ble gjort, og så videre. Eksempelvis forteller en mandinkojente på 13 år at hun er omskåret, men hun husker hva som skjedde fordi hun var så liten. Det er foreldrene som har fortalt henne at dette er blitt gjort med henne.

Mange av jentene har foreldre som bor i Vesten. Noen er på skole i Gambia sammen med mor, andre uten både mor og far. De eldste jentene i begynnelsen av tenårene har vært i Gambia i opp mot ti år. De fleste forklarer skolegangen i Gambia med at skolene her er bedre enn i Vesten. Noen av jentene er fullt tildekket med hijab og lang, sid kåpekjole, de fleste bruker tradisjonelle gambiske klær, og noen vestlige klær, som de norsk-gambiske søstrene.

De yngste jentene i disse samtaler er på alder med den eldste datteren til den norske statsborgeren. Liknende samtaler med de norskfødte jentene er åpenbart helt umulig, og det blir derfor heller ikke gjort forsøk på det.

Imamen vil også gjerne ha en samtale med oss. Etter hans mening bør alle jenter over syv år gå fullt tildekt. Forklaringen hans er at frem til jentene er syv år ”noteres” ikke deres synder. Uten tildekning, tiltrekker jenter og kvinner seg menn, og ”dårlige ting” kan skje. Med full tildekning er ”alt trygt”. Hvis alle jenter og kvinner dekker seg til, vil HIV og AIDS utryddes, forklarer han. Å begynne med full tildekning tidlig, fører også til at jentene vil elske hijaben sin, sier han. Begynner man sent, når jenta er 15 år, kan det bli vanskelig å få henne til å akseptere påkledningen. Han støtter også kjønnslemlestelse. Han mener ”det er en god ting å gjøre”, og forklarer at islam ikke forbyr kjønnslemlestelse. Muhammed har ikke talt mot kjønnslemlestelse, heller ikke koranen, sier han.³⁴ Men det er heller ikke religiøst forbudt å ikke kjønnslemleste, legger han til. Hans begrunnelse for lemlesting er at mannen har kontroll over hustruen hvis han er på reise, hun vil ikke gjøre noe ”galt”. En ung mann blander seg inn i samtalen og forklarer at ”noen sier det gjøres for å ta bort kvinnens følelser”. Imamen kommenterer ikke dette.

³⁴ Dette stemmer. I koranen er ikke omskjæring av verken gutter eller jenter nevnt.

Imamen lurte på hvordan han kan flytte til Norge. Giftermål eller arbeid som imam, får han til svar fra oss. På eget initiativ gir han mobilnummeret sitt til oss, og ber om våre.³⁵

I og med at stemningen i hjemmet til jentene var dystert og trykkende, velger vi å se bort fra den halvhjertede invitasjonen fra faren om å bli med jentene hjem etter koranskolen. At jentene overhodet ikke har ønsket å snakke med oss i løpet av det fem timer lange oppholdet på koranskolen, kombinert med at faren er hjemme, styrker troen på at et nytt besøk ikke vil gi oss informasjon av sentral karakter.

Familien vet imidlertid fremdeles ikke at Meland er journalist og at Storhaug jobber i Human Rights Service, da det ikke har vært noen interesse for oss som personer eller vår rolle. Meland, som skal publisere reportasje for Dagbladet, vurderer at hun vil oppsøke familien, presentere seg som journalist og be om intervju med faren. Å be om intervju for tidlig, kan imidlertid føre til at mulige dører inn til andre norskgambiere lukkes.

Etter besøket på koranskolen er fremdeles jentenes adferd et uløst mysterium. Vårt ønske er også å få bekreftet om de faktisk er lemlestet, og i så fall når dette skjedde.

4.3 Fremtidige norske borgere?

Dagen etter går turen til Serre Kunda for å snakke med norskgambiere. Av hensyn til datteren til en av dem, er det følgende anonymisert: Vi treffer tilfeldig den 15 år gamle jenta. Hun selger mango på markedet. Jenta har en stor søskenflokk, og en av søstrene hennes er fem år gammel. Jenta er født i Gambia, og har vært på Norgesbesøk to ganger. Hun gikk på engelsk skole i tre år, nå går hun kun på koranskole. Hun vet ikke om hun skal flytte til Norge når hun blir eldre. Men hun vet godt at hun er omskåret. Det skjedde i morens landsby da hun var syv år gammel. På spørsmål om moren skal ta med seg lillesøsteren hennes på snart fem år til landsbyen og omskjære henne, svarer jenta: ”Det er allerede gjort hjemme (i huset i byen).”

Det fremkommer også at faren har to koner, en i byen og en i landsbyen han kommer fra. Faren dukker opp og forteller at de to eldste barna hans ble født før han ble norsk statsborger, men at resten av barna er født etter han ble statsborger. Han er derimot i gang med å søke norsk statsborgerskap for alle sine barn, noe norsk lov gir tillatelse til.

Vi besøker også norskgambieren som vil snakke med oss om å etablere en norsk skole i Gambia. Han har seks barn i byen, de yngste barna, som er i alderen ett til 10 år, er blide, lekne og tillitsfulle. Ingen av dem har vært i Norge, men alle har rett på norsk statsborgerskap. Eldste jente på 15 år tar seg av de to minste. Morens unge alder (antakelig rundt 30 år), tilsier at denne jentas biologiske mor kan være kona som bor i landsbyen, og at jenta er her for å avhjelpe kone nummer to med barnepass og husstell.³⁶

³⁵ To dager senere ringer imamen og vil ha et nytt møte. På utsiden av moskeen med andre tilhørere, forteller han at han har snakket med hustruen sin som har gitt han tillatelse til å ekte flere kvinner. Dette fordi hun vet han er ”en god og rettfærdig ektemann”. Han ønsker at vi skal konverterer til islam og gifte oss med han. Vi takker høflig nei.

³⁶ Etter hjemkomst sjekket vi mannens sivilstatus med mer. Han kom til Norge i 1983, giftet seg i 1989 og ble skilt i 1992. Giftet seg på nytt i 1994. Ekteskapet varte i fire måneder. Giftet seg så igjen i 1996 med kvinnen han bor sammen med i byen. Altså må eldste jente på 15 år være med kvinnen han giftet seg med i 1989, og som er kone nummer en i landsbyen. Den norskgambiske mannen har etter all sannsynlighet langt flere barn enn de seks som bodde i byen.

4.4 Yrkestittel omskjærer

I byen Sangang, ca. en times kjøring fra Banjul, tilhører nesten alle innbyggerne mandinkastammen (se kap.3.1.1). Her bor en rundt 60 år gammel mager kvinne med yrkestittelen omskjærer.

Sittende på en skjev og sliten stol i sitt svært fattigslige hus på maksimum 20 kvadratmeter, forteller omskjæreren om sitt yrke. Én gang i året samles jenter for lemlesting. 10, 15, kanskje 20 jenter. De tas ut i skogen der hun foretar omskjæringen med barberblad. Betalingen er seks kroner per jente. Hun sier hun bruker nytt barberblad for hver jente for å unngå smitte. Hun hevder at ingen jenter har forblødd i løpet av de 15 årene hun har praktisert som omskjærer.

Kvinnen overtok arbeidet etter sin egen mor, hvilket er tradisjonen. Yrket har vært i hennes familie i utallige generasjoner, eller som kvinne selv sier: ”alltid”. På sengen ved siden av omskjæreren sitter en ung kvinne i midten av tjueårene. Det er omskjærerenes datter. Omskjæreren bekrefter at hun har brukt barberblad på sin egen datter. I fanget til datteren ligger omskjærerenes datterdatter på ni måneder. Spedbarnet ble omskjært da hun var tre måneder gammel av henne, forteller omskjæreren og mormoren til barnet.

Omskjærerenes datter bekrefter at hun skal videreføre yrket den dagen moren pensjoneres. Både mor og datter har problemer med å forstå spørsmålet om de tror at omskjæring en dag vil ta slutt. Spørsmålet synes å bli oppfattet som absurd. Nødvendigheten av omskjæringen forklarer de slik: Det er for å gjøre jentene ”rene”, og hvis ikke deler av kjønnsorganet skjæres bort, blir det ”trangt og det blir vanskelig å føde barn”. Vi sier at ”wolofene omskjærer ikke, og de har så vidt vi vet ikke problemer med å føde.”³⁷ Verken den unge eller gamle synes å forstå problemstillingen.

4.5 Faren går i dekning

Dagen før avreise oppsøker vi på nytt de norskfødte søstrene i Koto. Meland vil fortelle at hun er journalist og prøve å intervju faren. Vi møtes med kjølig avvisning allerede ved inngangsporten av en hushjelp. To av jentene dukker opp. De svarer verken på hilsingen eller spørsmålet om faren deres er hjemme. Foran inngangsdøren til huset står kona til mannens sønn på fire år. Alle de norskfødte jentene stiller seg i døråpningen. Hustruen sier at mannen er dratt til Serre Kunda. Hun vet ikke når han kommer tilbake. Eldste datter sier at han skal til Basse om kvelden (en dagsreise). Så påstår hustruen at han allerede er reist til Basse. Men bilen står parkert i bakgården, og den andre er på verksted, har vi blitt fortalt tidligere. Kona påstår videre at mannen ikke har mobiltelefon. Vi presiserer at vi kjenner til at han har mobiltelefon. Da svares det med at de ikke husker mobilnummeret.

Vi trekker oss tilbake. Vi antar at mannen gjemmer seg inne i huset, men ingen av oss har selvsagt noen som helst rett til å prate med han. Situasjonen er ubehagelig.

Ute på gaten treffer vi en ung mann som forteller at mannen er hjemme. Han er ”hysterisk”, sier den unge mannen, fordi han har forstått at vi kjenner til at han har mer enn én kone.

³⁷ Fakta er at omskjæring fører til arrdannelser som gjør vaginalåpningen trangere og kompliserer fødsler, jmfør vedlegg 1.

Om lag et par timer senere får vi en resepsjonist på hotellet til å ringe faren. Som forventet tar en annen voksen i huset telefonen. Resepsjonisten spør på gambisk etter mannen, som kommer til telefonen. Etter avtale gis røret straks til Meland, som forteller at hun er journalist og at hun håper på et intervju med han. Men han har ikke tid til å snakke med Meland, verken på telefon eller i et møte. Han er fryktelig opptatt, for han skal reise til Basse.

4.6 "Jentene er omskåret"

Vi fikk aldri en formell samtale med faren, der vi ville konfrontert han med hvorvidt hans døtre er blitt omskåret. Men en kilde fortalte oss følgende:³⁸

4.6.1 Konekrangel, skadelidende barn

Mannen hadde to koner i Gambia inntil i fjor. Den tredje kona, som er rangert som førstekone og som bor i Norge, er rasende over at mannen har ektet flere kvinner. Når hun er på besøk i Gambia blir det så mye krangling mellom henne og kona som nå bor i huset i Koto, at kona i Koto må sendes bort til mannens landsby. I fjor klarte dessuten førstekona i Norge å tvinge mannen til å skille seg fra kone nummer to, kalt den "mellomste kona" i Gambia. Førstekona, i Norge, prøvde også å få han til å skille seg fra den tredje kona, kalt sistekona, som vi møtte under besøket. Men da søkte mannen hjelp hos en marabou som "reddet" han. Ekteskapene med kvinnene i Gambia er ikke offisielt registrert, men er muslimske ektepakter.³⁹ Mannen har også to barn med den mellomste kona, som han nå er skilt fra. En jente på fem år, og en gutt på tre år. De bor hos mannens foreldre i landsbyen. Disse barna har også full rett på norsk statsborgerskap. Han har altså til sammen ni barn.

Sistekona har ansvaret for de fire norskfødte søstrene som er dumpet i Gambia. Kilden forteller at hun ikke bryr seg om barna, noe vedkommende mener blant annet handler om uvennskapet mellom henne (som sistekone) og jentenes mor (førstekona). Kilden uttrykker bekymring for barna, og forteller at da jentene kom til Gambia sommeren 2003, snakket de bare norsk seg i mellom. De kunne bare litt av stammespråket. De var utadvendte og snakkesalige, i motsetning til nå. I den første tiden i Gambia reagerte de negativt på en rekke ting, for eksempel nektet de å spise den gambiske maten de ble servert, og de ville ikke sitte på gulvet og spise med fingrene. Faren mente at de var blitt for norske. De skulle bli gambiske jenter. Han kjørte en beinhard "disiplin" overfor dem, forteller kilden, og nektet dem for eksempel å snakke norsk. Kilden karakteriserer mannen som "a bad man and a bad father". Førstekona i Norge karakteriseres slik: "She is a hard woman."

4.6.2 Disiplinering gjennom kjønnslemlestelse

Kilden forteller videre at faren har fortalt andre i Gambia at omskjæring av jenter er forbudt i Norge. Og etter vårt første besøk i hjemmet hans i Koto, truet han døtrene med fysisk avstraffelse dersom de fortalte at de var kjønnslemlestet.

³⁸ Kilden må beskyttes. Etter vår vurdering er kildens motiv for å gi informasjon en oppriktig bekymring for barna. Vi kan ikke se at kilden har noe som helst å tjene på å gi informasjonen, tvert om risikerer kilden å sette seg selv i fare. Kilden kjente heller ikke til vår interesse for å vite om jentene er lemlestet eller ei. Dessuten var det ingenting som tydet på at vedkommende ventet betaling for å gi informasjonen.

³⁹ De fleste ekteskap i Gambia registreres ikke offentlig. Man vier seg religiøst, og denne pakten er mer forpliktende enn en offisiell registrering.

I følge kilden skjedde lemlestingen tidlig på høsten i månedsskiftet september - oktober 2003, da alle jentene ble tatt til foreldrenes hjemsted i det indre Gambia, nærmere bestemt til Suku Koba. De kom tilbake etter ca. en uke. I følge kilden var jentene blitt ”fullstendig disiplinert”. Det var ingen opposisjon igjen. På tradisjonelt vis ble kjønnslemlestelsene feiret ved seremoni i huset i Koto.

4.7 Den triste sannheten?

Vårt oppdrag i Gambia er over, og vi er langt på vei overbevist om at de fire søstrene, og mange andre norskgambiske barn, er lemlestet. Vi har ikke ubetingete bevis, men mange faktorer tilsier at det er den triste sannheten. Etter vår oppfatning må det derfor avklares om jentene faktisk er lemlestet, hvilket betyr at saken må følges opp. Er ikke jentene lemlestet, vil det glede oss stort, og gi oss håp om at kampen mot kjønnslemlestelse er på riktig vei i Norge. Er derimot jentene lemlestet, vil vi kreve at norske myndigheter tar informasjonen ytterst alvorlig, og raskest mulig får på plass alle de nødvendige tiltak for å stoppe praksisen med å lemleste jenter.

Spørsmålet i så måte er hvordan det er mulig å følge saken opp?

4.7.1 Anmelder foreldrene

Tilbake i Norge kontaktet HRS politioverbetjent Finn Abrahamsen ved voldsavsnittet i Oslo. Han er øverste ansvarlig i Oslo politiet for ”grov legemsbeskadigelse”, og derfor ligger kjønnslemlestelse under hans mandat. Vi ba om et konfidensielt møte. Vårt mål med møtet var å forberede Abrahamsen på en kommende anmeldelse av foreldrene til jentene, samt å informere han om både hva vi konkret har foretatt oss og hva som ligger til grunn for arbeidet.

Vi ønsket også å snakke med han om hvilke muligheter politiet har ved en anmeldelse til å sørge for at jentene kommer tilbake til Norge både for undersøkelser knyttet til kjønnslemlestelse, samt for vurdering av deres omsorgssituasjon generelt.⁴⁰

Abrahamsen er kjent for å være en engasjert politibetjent med ”stort hjerte”. Han ga klare signaler om at ved en anmeldelse ville han prioritere saken høyt. Han var bekymret for at hvis dagbladet.no publiserte stoff før politiet hadde hatt muligheter til å sikre eventuelle bevis her i Norge, kunne politiet miste muligheter for å pågripe faren i Gambia, og faren ville gjemme bort døtrene i Gambia og selv også gå i dekning. Han ønsket anmeldelse fra HRS snarest, og at politiet fikk noen dager på seg til etterforskning, da for eksempel knyttet til å etterprøve om ekteparet er proforma separert og således har mottatt en rekke trygder og goder urettmessig. Abrahamsen lovet at hvis en anmeldelse kom på bordet hans, skulle han skjerme den innad for å optimalt sikre lekkasjer til andre medier.

I dagbladet.no hadde de ingen problem med å akseptere Abrahamsens ønske, da av hensyn til situasjonen til jentene.⁴¹ HRS leverte to anmeldelser, en knyttet til familien med de fire

⁴⁰ Ettersom dagbladet.no skulle rapportere om forholdene rundt familien, avtalte vi med avisen at vi i dette møtet med politiet ikke skulle gi fra oss navn med mer på familien. Dette for at saken ikke skulle lekke ut til andre medier før dagbladet.no trykket første reportasje.

⁴¹ At media inngår samarbeid med politiet er langt fra daglig kost, da for eksempel i frykt for at informasjon skal lekkes, og for generelt å miste kontrollen over sentralt arbeid som er gjort. At media samarbeider med politi, kan også få kilder i andre sammenhenger til å vegre seg for å ta kontakt og gi sentral informasjon, med mer.

jentene, og en anmeldelse knyttet til en annen norsk-gambisk familie som også tilhører serahulistammen og som har en datter på over åtte år. Alle i denne familien er bosatt i Oslo.⁴²

Anmeldelsene (anonymisert) foreligger i sin helhet i vedlegg 3 og 4.

Etterforskningen starter

Finn Abrahamsen kontaktet straks statsadvokat for å se på muligheter i lovverket for å hente jentene til Norge. Han hadde møte med barnevernet som jentene hører inn under for å se på mulighetene for hastevedtak knyttet til omsorgsovertakelse, noe han også tok opp med Fylkesmannen som har dette ansvarsområdet. Han møtte veggen begge steder. Barnevernsloven gjelder ikke utenfor Norges grenser. Politiet fikk beskjed om at ønsket om et hastevedtak knyttet til omsorgsovertagelse ikke kunne oppfylles.

Abrahamsen ba dagbladet.no om mer tid enn opprinnelig avtalt, noe han umiddelbart fikk, nærmere bestemt to uker til. Han kontaktet da blant annet riksadvokaten, som har ansvar for strafferettslige forhold, da særlig med tanke på pågripningsgrunnlag av faren.

Hva vil skje?

Når denne rapporten var ferdigstilt, var det ikke avklart hva som eventuelt vil skje videre i saken knyttet til de fire norskfødte jentene.

⁴² Før ferdigstilling av anmeldelse 1 gjorde vi noen flere undersøkelser knyttet til ulike forhold vedrørende familien.

Kapittel 5 utfordringer og tiltak

HRS er av den klare oppfatning at den norske staten gjennom nåværende tiltak ikke gjør nok for å stoppe lemlesting av barn. Vi mener at både dagens lovverk og utbredte holdninger åpenbart diskriminerer jenter på bakgrunn av deres etniske opprinnelse. En helt sentral utfordring er også at foreldres antatte rettigheter synes å ha klar forrang for barns rettigheter.

HRS har både i *Feminin integrering* (2003), *Norske barn i utlandet* (2004) og *Innvandring gjennom ekteskap* (2005), samt gjennom diverse høringsuttalelser, fremmet en rekke forslag som etter vår oppfatning vil bidra til en mer helhetlig politikk som optimalt beskytter barn og unge mot overgrep. Noen av våre tiltaksforslag har vi mer eller mindre fått gjennomslag for, som for eksempel avvergelsesplikt knyttet til kjønnslemlestelse, meldeplikt for skoler når elever uteblir fra undervisning, forbedre statistikkgrunnet for elever i grunnskolen, bedre rapporteringsrutiner for elever som tas ut av skolen, innkalle barn til selvstendig forklaring når deres reisedokumenter er bortkommet eller misbrukt, tverrdepartementalt samarbeid, innstramming av barnetrygd ved utenlandsopphold, og ikke minst: iverksettelse av et FoU-prosjekt for å kartlegge årsaker til, og effekter av, at barn med innvandrerbakgrunn går på skole i utlandet.

Samtidig har vi innvendinger til en rekke av de overnevnte tiltak, da noen av tiltakene etter vår oppfatning foreslås iverksatt på feil eller misvisende grunnlag, eller at bare deler av et tiltaksforslag blir gjennomført og at det derav ikke blir effektivt nok. HRS etterlyser en *helhetlig politikk*, som ivaretar at barn som skal bo i Norge i sitt voksne liv, også får sin oppvekst her, og således optimalt får ivarettatt både grunnleggende menneskerettigheter og rettssikkerhet, samt at barna rustes til å kunne bli fullverdige samfunnsdeltakere. Med en slik helhetlig politikk forutsetter vi også at det innføres både lovverk og retningslinjer som beskytter jentebarn mot overgrep mot kjønnslemlestelse, enten lemlestingen planlegges utført i Norge eller utlandet.

I dette kapitlet vil vi se på sentrale utfordringer og konkrete tiltak. Vi gjør oppmerksom på at vi har ett mål for øye; nemlig barnets beste. Det innebærer at i de tilfeller der tiltaksforslaget kommer i eventuell uoverensstemmelse med andre forsett, har vi latt barnets beste ha forrang.

5.1 Utfordring 1: Kjønnslemlestelse

I forhold til menneskerettighetskonvensjoner, som Norge har ratifisert, kreves det at staten

”skal treffe alle nødvendige tiltak for å sikre at barnet blir vernet mot enhver forskjellebehandling (...) på grunnlag av (...) meninger eller trosoppfatninger hos barnets foreldre (...)”

Tradisjonsbestemt praksis, som utvilsomt kjønnslemlestelse er, nevnes spesifikt som et brudd på barnets rett til best mulig helse. Det uttrykkes eksplisitt at for alle tiltak som innføres, skal barnets beste være retningsgivende. Ingen andre hensyn har forrang for barnets ve og vel, heter det.

Regjeringen undergraver loven mot kjønnslemlestelse

Selv om Norge har en egen lov mot kjønnslemlestelse, senest regulert i 2004 da det ble innført en avvergelsesplikt, har Regjeringen ikke vært villig til å justere loven slik at avdekket

kjønnslemlestelse skal meldes til barnevern eller politi, uten hinder av taushetsplikten. Tvert om foreslo Helsedepartementet under arbeidet med å innføre avvergelsesplikten, at helsepersonell **ikke** har anledning til å gi opplysninger om at kjønnslemlestelse har skjedd, når siktemålet er å melde lovbruddet med tanke på straff. Departementet sier i denne sammenheng:

”Departementet har vurdert om det også bør vere ei plikt til å melde frå om kjønnslemlestingar som allereie er utførte. Å vite at kjønnslemlesting kan påkalla politiet si merksemd i etterkant, kan skremme somme frå å gjere seg skuldige i slike lovbrøt. Og blir kjønnslemlesting oppdaga, kan ein meine at det vil gjere det lettare å førebyggje kjønnslemlesting av yngre sysken. Departementet meiner likevel at dei beste grunnane taler for å føre vidare den gjeldande rettstilstanden. Innføring av meldeplikt der kjønnslemlesting har skjedd, utan omsyn til samtykke frå den som er blitt utsett for inngrepet, vil ikkje gi tillit, og kan jamvel hindre at barn og jenter som er blitt kjønnslemlesta, oppsøker helsetenesta, lærarar osv. for hjelp, råd og rettleiing.”⁴³

I møte med justisminister Odd-Einar Dørum allerede i 2001, foreslo HRS at det må vurderes i hvilken grad taushetsplikten er til hinder for arbeidet mot kjønnslemlestelse. Vi er positive til den innførte avvergelsesplikten, men mener samtidig at begrunnelsen mot å innføre meldeplikt ikke ivaretar det faktiske staffbare forholdet ved kjønnslemlestelse. Med andre ord ivaretas ikke en eventuell straffeforfølgelse ved avdekket kjønnslemlestelse.

Etter vår vurdering gjør Regjeringen seg skyldig i en undergraving av loven mot kjønnslemlestelse: Det heter bl.a. i loven at

”Den som forsettelig utfører et inngrep i en kvinnes kjønnsorgan som skader kjønnsorganet eller påfører det varige forandringer, straffes for kjønnslemlestelse.”

Slik vi tolker dette innebærer det at lovens intensjon både er å gjøre det klart at kjønnslemlestelse straffeforfølges, og å forebygge kjønnslemlestelse relatert til trusselen om straff. At Regjeringen mener at utført kjønnslemlestelse ikke skal meldes, vil med andre ord si at hvis en bare klarer å få gjennomført kjønnslemlestelsen, så kan en være trygg på å slippe straffeforfølgelse – før jenta eventuelt selv anmelder forholdet. Dette er å ikke å ivareta barns beste. I tillegg er det å påføre unge jenter (når de er store nok til å fortelle det) et enormt ansvar. Det er derfor etter vår vurdering ikke bare det preventive ved loven som er viktig (å påkalle politiets oppmerksomhet i etterkant og slik sett skremme andre fra å iverksette kjønnslemlestelse, samt å redde yngre søsken fra denne umenneskelige praksisen), men det faktiske forholdet at kjønnslemlestelse *er forbudt*. Og hva gjelder små barn stiller vi oss helt uforstående til Helsedepartementets tolkning av ”tillit”; jf. departementets frykt for at jenter som *er blitt* kjønnslemlestet ikke oppsøker helsetjenesten, lærere osv. for å få hjelp, råd og rettledning. Denne holdningen kan tolkes som en slags aksept for kjønnslemlestelse, samtidig som vurderingen faller på sin egen urimelighet hva gjelder barn; småbarn kan umulig gi samtykke til anmeldelse av overgrep, og de kan like umulig miste tillit til helsetjenesten eller vegre seg for å søke hjelp og råd.

Samtidig heter det i helsepersonell-loven (§ 33) at:

Den som yter helsehjelp, skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side.

Uten hinder av taushetsplikt etter § 21 skal helsepersonell av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det

⁴³ Høringsnotatet s.19.

foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. lov om barneverntjenester § 4-10, § 4-11 og § 4-12. Det samme gjelder når et barn har vist vedvarende og alvorlige atferdsvansker, jf. nevnte lov § 4-24.

Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av lov om barneverntjenester, skal helsepersonell gi slike opplysninger.

I helseinstitusjoner skal det utpekes en person som skal ha ansvaret for utleveringen av slike opplysninger.

Dette kan tolkes dit hen at helsepersonell likevel er pliktig til å melde fra om avdekket kjønnslemlestelse, men det vil jo avhenge av om avdekket lemlesting anses for å være mishandling av barn. Samtidig er det viktig å påpeke at det også kan være andre faggrupper som avdekker kjønnslemlestelse, for eksempel barnhage- eller skolepersonell, som ikke er underlagt overnevnte lov.

Åpenbare spørsmål til dagens politikk er: **Hvordan skal vi få stoppet praksisen med kjønnslemlestelse når jentebarns underliv helsemessig ikke behandles på lik linje med andre organer, og heller ikke på samme måte som guttebarns underliv? Hvordan skal den norske staten hjelpe barn eller unge kvinner som allerede er omskåret hvis det ikke er en plikt å melde fra om avdekket kjønnslemlestelse eller ved mistanke om utført kjønnslemlestelse? Hvorfor har vi en særlov mot kjønnslemlestelse, med forholdsmessig streng straffereaksjon, når det ikke finnes egnede tiltak for å avdekke lemlesting? Hvorfor har vi en straffereaksjon på kjønnslemlestelse, når det åpenbart ikke ønskes å etablere regler, rutiner og praksiser med siktemål å melde lovbruddet (til politiet) med tanke på straff?**

Tiltak til utfordring 1:

HRS er overbevist om at det ikke er et tilstrekkelig virkemiddel at kjønnslemlestelse er forbudt ved lov i Norge. Det må i tillegg iverksettes kontroller som avdekker om barn er lemlestet, og avdekket lemlesting må få strafferettslige konsekvenser. På denne måten kan det også virke avskrekkende for foreldre/foresatte registrert bosatt i Norge å videreføre tradisjonen. I tillegg er det kun gjennom å avdekke at jenter er lemlestet, at de kan gis eventuell nødvendig medisinsk bistand.

Avvergesplikt og oppfølging av avdekket lemlesting

Innføring av avvergesplikten (september 2004, se vedlegg 1) er i tråd med første ledd i vårt forslag fra *Feminin integrering* (2003), med unntak av at vi også tar med avdekket lemlesting. Andre ledd er det ikke tatt hensyn til. Forslaget lød i sin helhet:⁴⁴

Den som gjennom sin yrkesutøvelse eller sitt arbeid får kunnskap om at kjønnslemlestelse som nevnt i § 1 er i gjære eller avdekker kjønnslemlestelse, skal uten hensyn til taushetsplikt ved anmeldelse eller på annen måte søke avverget kjønnslemlestelsen eller bevirke til at nødvendig tiltak blir iverksatt. Unnlatelse straffes med bøter eller fengsel i inntil ett år.

Enhver avdekking av kjønnslemlestelse som er blitt utført på jenter etter bosetting i Norge, vil medføre strafferettslig forfølgelse og de nødvendige tiltak for å sikre barnets beste vil bli iverksatt.

⁴⁴ For utdypning av tiltaksforslagene, se kapitlet ”En baby kan ikke sladre” fra *Feminin integrering* http://www.rights.no/kjoennsl_gen/hrs_30.00_030614_102_3.pdf

Andre ledd, som i sin helhet omhandler oppfølging av avdekket kjønnslemlestelse, kan være ivaretatt gjennom Kommunalkomiteens flertallsforslag (se kap.1) om ansvarliggjøring av foreldrene for gjennomført og avdekket kjønnslemlestelse. Dette vil avhenge av hvordan Regjeringen eventuelt mener at foreldrene skal ansvarliggjøres. HRS mener imidlertid fortsatt at avdekket kjønnslemlestelse, skal, uten hensyn til taushetsplikten, anmeldes til politiet.

Rundskriv til barnevern, helsestasjoner og skoler

Etter bl.a. samtaler med politiet, mener vi det også er nødvendig med et rundskriv til både barnevern, helsestasjoner og skoler, med pålegg om at all mistanke om forestående eller utført kjønnslemlestelse skal meldes direkte til politiet. Dette synes nødvendig på bakgrunn av at kjønnslemlestelse ofte oppfattes som et særegent kulturelt/religiøst fenomen, og ikke hva det vitterlig er, nemlig grov legemsbeskadigelse, som man plikter å melde til politiet.

Underlivsundersøkelse av alle barn

Vi har også fremmet forslag om innføring av helseundersøkelse av barns underliv (inkludert anus) som en rutinemessig undersøkelse ved helsestasjonen. I forhold til vårt forslag skal undersøkelsen utføres ved samtlige individuelle kontroller fra barnet er født til og med fireårskontrollen. Dette forslaget er ivaretatt gjennom Kommunalkomiteens flertallsforslag.

HRS har også kommet med en rekke andre forslag, som vi fortsatt mener er viktige for å stoppe lemlesting av barn. Disse er som følger:

Informasjon til foreldre/foresatte

Ved innføring av underlivsundersøkelse av alle barn, skal foreldre/foresatte informeres om hvorfor undersøkelsen gjøres (av hensyn til barnets helse). Videre skal det gjøres klart at dersom det avdekkes at barnet er kjønnslemlestet og/eller seksuelt misbrukt vil forholdet kunne etterforskes, straffeforfølges og barnevernet vil bli koblet inn.

Underlivsundersøkelser på grunnskolenivå

På samme måte som barnet følges opp på helsekontroller til det er fire år, skal skoleundersøkelsen ivareta barnets totale helse. Dette innebærer at HRS mener at det må innføres rutinemessige helseundersøkelser av underliv på de ulike skoletrinnene fra skolestartundersøkelsen til og med videregående skole. Vi presiserer i denne sammenhengen at vi har tillit til helsevesenets kompetanse og profesjonalitet knyttet til at disse undersøkelsene gjennomføres på en trygg og upåklagelig måte for den enkelte.

Ved skolestart skal alle foreldre/foresatte informeres om helseundersøkelsene ved skolen. Det skal her også presiseres at barnets totale helse rutinemessig vil bli fulgt opp gjennom hele skolegangen, da også inkludert kjønnsorgan og anus. I informasjonspakken må det inngå hvorfor dette gjøres, i tillegg til at det må presiseres hvordan avdekking av skader/misforhold vil bli fulgt opp, også strafferettslig.

Informasjonsmaterieill til barnehage- og skolepersonell

HRS mener det bør utarbeides lettfattelig informasjonsmaterieill til barnehagepersonell og skolepersonell på grunnskolen og videregående skole for hvordan de skal gå frem hvis de mistenker en forestående kjønnslemlestelse, hvis de har mistanke om utført kjønnslemlestelse, eller avdekket lemlestelse.

Obligatorisk undervisning om kjønnslemlestelse

HRS mener det bør innføres obligatorisk undervisning i kjønnslemlestelse. I undervisningen må det også klargjøres hvor den enkelte kan henvende seg for å få hjelp til ikke å bli lemlestet. Det må også klargjøres hvor en kan søke hjelp for å stoppe eventuell forestående kjønnslemlestelse av yngre søstere eller andre.

Skolehelsetjenesten gis informasjonsplikt, og lemlested jenter skal gis hjelp

HRS mener skolehelsetjenesten må pålegges informasjonsplikt hva gjelder å formidle de helsemessige konsekvenser av å være gjensydd og om muligheten til å åpne seg hvis en er gjensydd. Vi mener også at jenter i grunnskolen som er gjensydd *skal* gis medisinsk hjelp til å åpne seg, uavhengig av hva foreldre/foresatte mener. Hva gjelder jenter i videregående skole som er gjensydd, er det vårt forslag at de skal gis *tilbud* om medisinsk hjelp til å åpne seg.

Foreldre/foresatte skal gis samme informasjon, i tillegg til at det understrekes at alle jenter i grunnskolealder som er gjensydd uten unntak vil bli gitt medisinsk hjelp til å bli åpnet.

5.2 Utfordring 2: Hvor er barna?

Det synes dog å hjelpe lite om Norge iverksetter all verdens tiltak for å stoppe kjønnslemlestelse, hvis barna faktisk befinner seg et annet sted på kloden. Praksisen med å holde barna i lengre tid i opprinnelseslandet synes å bre om seg.⁴⁵ I tillegg gis det fra myndighetshold en viss ”aksept” for en slik praksis.⁴⁶ Grunnholdningen er at det er *foreldrenes rett* å bestemme hvor deres barn skal vokse opp, og hvem som skal ha den daglige omsorgen.

HRS erfarer at de fleste tror at myndighetene har god oversikt og kontroll med norske borgere, for eksempel knyttet opp til at sentrale myndigheter vet om barn får sin pliktige grunnskoleopplæring, eventuelt at det generelt avdekkes om barn lever under grov omsorgssvikt og lignende. Dette synes å henge sammen med at de samme tror at det eksisterer rutiner, registre og systemer som tilsier at sentrale myndigheter kjenner til hvor norske borgere befinner seg. For eksempel er det flere som har kommentert til oss at det er ulovlig å ikke melde utflytting hvis du bor i utlandet. Men slik er det ikke, selv om det etter lov om folkeregistrering (kap. II § 8) heter at familier som flytter til utlandet for å bosette seg der eller for å oppholde seg der i minst 6 måneder, skal melde fra til folkeregisteret i den kommunen de er bosatt i før avreise. Denne bestemmelsen gjelder imidlertid *hele* familien, og ikke *deler* av familien.

⁴⁵ Jf. vår rapport: *Norske barn i utlandet – ute av syne, ute av sinn*, 2004 (les rapport og generelt om problematikken på http://www.rights.no/norske_barn_gen/hrs_40.00_050404_101.htm)

⁴⁶ Denne aksepten er fremkommet i en rekke mediaoppslag, ikke minst ved uttalelser fra regjeringshold, eksempelvis Aftenposten Aften 20.12.04, men også spesifikt i rapporter, eksempelvis KRDs rapport om *Barn på skole i utlandet*, 2005 (se: <http://odin.dep.no/krd/norsk/tema/innvandring/nytt/016081-990303/dok-bn.html#2>), som departementet utarbeidet på bakgrunn av vår rapport (jf. fotnoten over). I KRD-rapporten pekes det på negative konsekvensene av at barn med innvandrerbakgrunn oppholder seg i utlandet for en lengre periode, men departementet er vel så opptatt av at slike opphold har positive sider. Negative konsekvenser av at barn går på skole i utlandet kan være savn av foreldre, søsken, venner og kjente omgivelser, i tillegg til problemer med språk, skole og deltakelse i samfunnet ved retur til Norge. Positive sider ved opphold i foreldrenes opprinnelsesland kan være kjennskap til egne røtter, familie, kultur og språk, trygghet på ”hvem man er” og styrket selvbilde. Hvilke konsekvenser et lengre opphold i utlandet får vil være helt avhengig av den enkeltes ressurser og situasjon, sier statsråden på KRDs hjemmeside.

Ingen vet

I vår rapport om *Norske barn i utlandet – ute av syne, ute av sinn* (2004), konkluderte vi med at det er *ingen instans* som vet hvor mange norske barn som får deler av eller hele oppveksten i utlandet.⁴⁷ Det er heller *ingen instans* som kjenner forholdene som det enkelte barnet lever under eller hvilken skolegang det får, om skolegang i det hele tatt.⁴⁸

HRS' hypotese er at det til enhver tid kan være så mange som opp mot 5.000 barn i utlandet, i typiske land som Pakistan, Marokko, Tyrkia, Somalia med flere. Vårt anslag er basert på bl.a. reglene for folkeregistrering, intervju med innvanderforeldre, lærere, ungdommer som har vært eller er på utenlandsopphold og, ikke minst, norske ambassader. I tillegg har HRS hatt med seg denne problemstillingen til Pakistan (2004) og nå sist til Gambia (2005). Vårt klare inntrykk er at de fleste barn som sendes til opprinnelseslandet, sendes sammen med moren, mens faren bor i Norge. Men noen av barna har verken mor eller far med seg. De bor hos slektninger eller på internatskole.

Da vi rapporterte om disse forholdene til Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) i juni 2004, var statsråd Erna Solbergs første reaksjon at hun ikke stoler på vårt anslag hva gjelder omfanget. Hun "tror" tallet er for høyt,⁴⁹ og SSB fikk i oppdrag å finne det konkrete antallet.

Umulig å vite

SSB åpnet sitt notat med å presisere at "de ikke gjør noe forsøk på å finne fram til den endelige sannhet".⁵⁰ Denne presiseringen er vel på sin plass, da SSB-notatet tjener som et sannhetsvitne for hvorfor det umulig å si noe eksakt om hvor mange barn som får hele eller deler av oppveksten i utlandet.

Tallene som SSB la frem, er antall barn som er *registrert som utvandret i folkeregisteret*. HRS har tidligere påpekt at en av utfordringene er at mange *ikke* er registrert utvandret. Så kan en jo forledes til å tro at de som flytter ut av landet, og ikke melder fra og/eller ikke blir registrert utvandret, gjør noe ulovlig. Det gjør de nødvendigvis ikke, for, som SSB sier:

"I mange tilfeller er det bare barnet, eller mor og barn, som har reist fra landet. Far er fortsatt bosatt i Norge, noe som normalt betyr at mor og barn **ikke skal registreres som utvandret** til tross for at de ikke lenger er her." (vår utheving, SSB-notat 2004/71:10).

"Vanskelig" å bli registrert utflyttet

I følge reglene, blir en ikke registrert utflyttet fra Norge hvis en har *en klar tilknytning her*. Klar tilknytning er for eksempel at en har ektefelle, barn eller foreldre i Norge.

Det skal en god del til før det treffes et utflyttingsvedtak, selv om det eksisterer informasjon om at familien ikke er i Norge: Får folkeregisteret melding om en slik sak, legges den i bero i tre måneder for å se om familien dukker opp. Deretter skrives et brev til familien. Hvis respons uteblir, kan folkeregisteret foreta en såkalt administrativ utmelding, og vedtaket blir sendt familien. Erfaringene viser imidlertid at først på dette tidspunkt responderer familien, og derfor er folkeregisteret ikke lenger så rask med å treffe utflyttingsvedtak, da det "førte til flere omgjøringsaker enn det Oslo folkeregister fant formålstjenlig." (Op.cit:10).

⁴⁷ Dette er da også nok en gang synliggjort gjennom de fire norskfødte jentene som er dumpet i Gambia på andre året nå. De er fortsatt registrert bosatt i Oslo sammen med moren.

⁴⁸ http://www.rights.no/norske_barn_gen/hrs_40.00_050404_101.htm

⁴⁹ Se f.eks. reportasje i VG 14.06.04 (<http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=230551>)

⁵⁰ SSB notat 2004/71, også kalt "Norske barn i utlandet":

http://www.ssb.no/emner/02/notat_200471/notat_200471.pdf

Dette innebærer at hvis en mor og barn skal flytte ut av Norge, mens faren fortsatt skal bo her, og familien kontakter folkeregisteret for å fortelle om utflytting, kan de få beskjed om at moren og barnas tilknytning til Norge regnes som klar (far er jo igjen her), og derfor skal de *ikke* registreres som utflyttet. Men dette avhenger igjen av rutine på det aktuelle folkeregistreringskontoret, da det etter hva vi forstår ikke finnes konkrete retningslinjer for disse sakene. Derfor vil noen folkeregistreringskontor registrere mor og barn som utflyttet, mens andre ikke vil gjøre det. Eller som SSB sier det: ”Selv om varslingsrutiner og informasjonsinnhenting fungerer som tilsiktet, kan saken strande på forskriftsmessige krav til utflyttingsregistrering.” (op.cit:11).

Avveiningen som blir gjort i forhold til tilknytningskriteriene skal omfatte to formål: Noen skal ikke urettmessig bli registrert i Norge, men det skal heller ikke medføre at noen slipper unna slik registrering. I følge SSB kan ikke disse formålene uten videre oppnås på samme tid. Et regelverk som stiller høye krav til å bli registrert i Norge, tilsier at terskelen for å bli flyttet ut, også blir høy (op.cit:8). Dagens formuleringer ble utformet da skatteflukt sto høyt på den offentlige agendaen (eksempelvis redere som registrerte seg bosatt i utlandet for å unndra beskatning til Norge), mens i dag er nye problemstillinger dukket opp, som for eksempel hvordan en kan sørge for at reelt utenlandsboende personer ikke skal motta økonomisk støtte eller trygde som bare er begrenset til de som reelt bor i Norge. SSB medgir i denne sammenheng at det gjeldende regelverk for folkeregistrering ikke er godt tilpasset slike problemstillinger (op.cit:8). De sier videre at ”tiden er kanskje inne til en mer gjennomgripende revisjon av forskriften (og eventuelt også loven)” (op.cit:9).

Mangelfulle registreringssystemer

Det er ingen tvil om at registreringssystemene, eller forskriftene knyttet til disse, er en sentral utfordring hva gjelder å vite hvor barn faktisk oppholder seg. HRS har foreslått ved en rekke anledninger at det opprettes et register over grunnskoleelever på nasjonalt nivå. Gjennom et slikt register vil myndighetene ha kjennskap til registrerte bosatte som ikke går på norsk skole (op.cit:12). Dette ble bekreftet i SSBs notat. Videre presiserte SSB at det skal mindre til for å bli strøket fra et slikt elevregister, enn det skal til for å miste barnetrygden.⁵¹

I sum forteller SSBs notat om et registreringssystem som tilsier at Norge slett ikke har oversikt over verken hvor norske borgere oppholder seg over lengre tid eller eksempelvis hvilken skolegang de har. SSBs tall på barn med pakistansk, marokkansk eller tyrkisk bakgrunn som bor i foreldrenes opprinnelsesland, blir derfor langt på vei meningsløse i forhold til spørsmålet om hvor mange barn som er i utlandet. Tallene forteller kun hvor mange barn som er registrert utvandret fra Norge.

De sentrale spørsmål i så måte er: **Hvor mange barn, som altså ikke blir registrert utvandret, bor i lengre perioder i utlandet? Hvilke oppvekst- og opplæringskår har barna i disse periodene? Hvordan går det med dem når de returnerer til Norge? Hvordan skal Norge få en slik oversikt?**

Tiltak til utfordring 2

HRS mener at barn med sterk tilknytning til Norge er satt i en svært sårbar posisjon ved at de kan sendes ut av Norge i årevis under forhold ingen andre enn deres aller nærmeste kjenner til. Vi tror ikke at det vil være mulig at myndighetene vet hvor barn med norsk

⁵¹ Hva gjelder barnetrygd, se omtale under.

statsborgerskap eller fast bosettingstillatelse i Norge til enhver tid oppholder seg. Men vi mener det er viktig å kjenne til om *barn* får oppfylt sine rettigheter til for eksempel pliktig grunnskoleopplæring. Vi foreslår:

Meldeplikt og nasjonalt register

Skolene tillegges en løpende meldeplikt om ugyldig/urimelig fravær for elever, samt om elevers meddelte opphold i utlandet. Meldeplikten rettes til *skoleetaten*, og ikke trygdekontoret slik som BFD foreslår. Skoleetaten bør igjen rapportere til Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD). UFD på sin side bør opprette et nasjonalt register over grunnskoleelever på individnivå. Dette registeret vil til enhver tid vise hvilke registrerte bosatte barn i grunnskolealder som *ikke* går på norsk skole. Dette registeret bør kunne benyttes, eventuelt etter nærmere bestemte regler, av folkeregister og trygdeetater/Rikstrygdeverket, knyttet til å henholdsvis avdekke om barnet er i utlandet, samt tilknytning til Norge, og om det utløser urettmessige barnetrygd, eventuelt andre trygdeytelser.

I opplæringsloven heter det at kommunen skal føre tilsyn med den pliktige opplæringen for barn som ikke går på norsk skole (som for eksempel har hjemmeundervisning), og kommunen kan kalle barna inn til særskilte prøver. Kommunen kan kreve at barnet skal gå i skole dersom barnet ikke oppfyller kravene i lov med forskrift (knyttet til hjemmeopplæring). Vi mener dette åpner for at kommunen også kan (skal) føre tilsyn med barn som går på skole i utlandet ved særskilte prøver. Oppfyller ikke barnet kravene i opplæringsloven med tilhørende forskrift, skal kommunen kreve at barnet skal gå på norsk skole.

Endring av forskriftsmessige krav til utflyttingsregistrering

Vi mener også at det må foretas en vurdering av gjeldende regelverk (og eventuelt praksis) for folkeregistrering, herunder de forskriftsmessige krav til utflyttingsregistrering.

Fra barnetrygd til utdanningsstøtte

For gruppen etter grunnskolealder til 18 år bør det vurderes å omgjøre barnetrygden til en utdanningsstøtte. Dette innebærer at den unge må være i godkjent utdanning for at støtten blir utbetalt. Å omgjøre barnetrygden til utdanningsstøtte for denne aldersgruppen vil både kunne stimulere til videregående utdanning, samtidig med at det kan være til hinder for ufrivillige opphold i familiens opprinnelsesland, samt forebygge tvangsekteskap.

5.3 Utfordring 3: Økonomisk gevinst ved å bo i utlandet

I den offentlige debatten fokuseres det ofte på det ”verdimessige” hva gjelder lengre opphold i utlandet, men det er vel ingen tvil om at slike opphold også kan ha en forlokkende økonomisk gevinst. Ulike økonomiske stønader og trygder fra Norge har en enorm verdi i de landene de fleste barn med innvandrerbakgrunn stammer fra.

I SSB notat (jf. punktet over) innrømmes det da også at gjeldene regelverk for folkeregistrering *ikke* er godt tilpasset for å sørge for at reelt utenlandsboende personer ikke skal kunne motta økonomisk støtte eller trygder som bare er begrenset til de som reelt bor i Norge.

Det er også slik at en rekke ulike trygder og stønader under gitte betingelser er tillatt å ta med seg ut landet, som for eksempel barnetrygd. Etter barnetrygdloven § 17 har den som mottar

barnetrygd likevel meldeplikt til trygdekontoret når barnet det mottas barnetrygd for har utenlandsopphold utover vanlig ferieopphold (som beregnes til tre - fire uker).

I følge barnetrygdloven (§ 2) skal barnet bo sammen med foreldrene for at disse skal være berettiget barnetrygd. Ved midlertidig fravær fra Norge, som ikke er ment å vare mer enn 12 måneder, regnes barnet fortsatt som bosatt her. Dette gjelder likevel *ikke* dersom barnet skal oppholde seg i utlandet mer enn seks måneder per år i to eller flere påfølgende år. Er barnet (midlertidig) utenlands utover overnevnte periode regnes altså barnet, i følge barnetrygdloven, *ikke* som bosatt i Norge. I praksis skulle dette tilsi at barnet ble definert (av folkeregisteret) som ”utvandret”. Dette avhenger imidlertid igjen av folkeregisterets utflyttingsregistrering, og som vi har vist over, blir ikke nødvendigvis barnet registrert utflyttet hvis det har sterk tilknytning til Norge, som for eksempel at det har foreldre og/eller søsken her.

Meldeplikt for skoler for å avdekke trygdemisbruk

Barne- og familiedepartementet (BFD) har nylig foreslått i et høringsnotat at endringer i barnetrygdregelverket.⁵² Bl.a. foreslår BFD å innføre meldeplikt for skoler til trygdekontoret når elever har fravær som kan skyldes utenlandsopphold. Hjemmel for slik løpende meldeplikt foreslås tatt inn i folketrygdloven § 21-4 tredje ledd, som kan lyde:

Skoler kan pålegges å gi rutinemessige meldinger når elever har fravær som kan skyldes utenlandsopphold.

Det heter videre at hvis hjemmelen for meldeplikt plasseres i folketrygdloven, innebærer det at meldinger som gis til trygdens organer vil være til generell bruk. Bruk av meldinger vil altså ikke være begrenset til barnetrygdsaker. Trygdeetaten vil også kunne bruke meldinger til kontroll i forhold til ytelser etter folketrygdloven. Eksempler på ytelser som kan være aktuelle i så henseende er grunnstønad og hjelpestønad.

HRS er enig i departementets vurdering knyttet til behovet for å innføre en løpende meldeplikt for skoler når elever har fravær, jamfør vårt tiltaksforslag under 5.2. Men etter vår oppfatning er ikke BFD i høringsnotatet særskilt opptatt av barnas rettigheter (og eventuelt foreldre/foresattes plikter i så henseende), men forholder seg ensidig til hvorvidt barnets fravær skyldes utenlandsopphold. Da fordi utenlandsopphold kan innebære urettmessig utbetaling av barnetrygd. Med andre ord foreslår departementet å lovfeste skolefravær knyttet til utenlandsopphold som et ledd i å avdekke trygdemisbruk

I både opplæringsloven og barnetrygdloven er det definerte sanksjoner for brudd på intensjonene med ytelsene, men de er av svært ulik karakter hva gjelder brudd på opplæringsplikten og barnetrygdmisbruk. Riktignok nevnes også bøter i opplæringsloven, samt at det kan tas ut offentlig påtale, men skolens *opplysningsplikt* er i første rekke rettet til *barneverns- eller sosialtjenesten*. Slik vi tolker dette er opplæringsloven tuftet på *barnets beste*, der ugyldig/urimelig fravær skal kontrolleres og følges opp både med tanke på brudd på barns rettigheter til opplæring og eventuell omsorgssvikt. Det er presisert i opplæringsloven at hvis barnet ikke går i grunnskole (som ved hjemmeundervisning), skal kommunen føre *tilsyn* (eksempelvis ved å kalle inn til særskilte prøver). Kommunen kan også kreve at barnet *skal* gå i skole.

Sentrale spørsmål til dette er: **Er det skolens oppgave å bidra til å avdekke trygdemisbruk, eller burde skolene konsentrere seg om å sikre alle barn pliktig grunnskoleopplæring?**

⁵² BFD, 02/2005 – 180, med høringsfrist 6. april 2005.

Hvorvidt kan andre typer (opptjente) rettigheter i Norge, for eksempel *retten* til barnetrygd eller forsørgingstillegg for barn i pensjonen til uføretrygdede, knyttes direkte opp til *plikter* (for eksempel) i opplæringsloven?

Retten til barnetrygd under utenlandsopphold strammes inn

BFD foreslår i samme høringsnotat at retten til barnetrygd under utenlandsopphold strammes inn. Det bes om synspunkter på om retten til barnetrygd bør falle bort ved midlertidig fravær som ikke er ment å vare mer enn seks måneder, eller om det ikke bør være adgang til å ha utenlandsopphold på mer enn tre måneder før retten til barnetrygd faller bort.

Hvis barnetrygdloven § 4 tredje ledd første setning strammes inn, vil retten til barnetrygd falle bort ved seks eller tre måneders sammenhengende utenlandsopphold. Normalt vil retten til barnetrygd gjeninntre når utenlandsoppholdet er avsluttet. Etter barnetrygdloven § 4 tredje ledd andre setning, faller barnetrygden bort hvis barnet over tid skal oppholde seg i utlandet mer enn seks måneder per år i to eller flere påfølgende år. Det utbetales i slike tilfeller heller ikke barnetrygd i de periodene barnet oppholder seg i Norge. Departementet ønsker at denne bestemmelsen beholdes, som innebærer at det fortsatt bør være anledning til å stanse barnetrygden dersom barnet over tid oppholder seg mer i utlandet enn i Norge, selv om hvert enkelt utenlandsopphold ikke varer mer enn seks/tre måneder.

Innstrammingen knyttet til utenlandsopphold for innvandrerbarn eller etterkommere av innvandrere, argumenteres også for i et integreringsperspektiv. Det heter at barn med innvandrerbakgrunn sendes til utlandet fra 4-årsalder og opp til 18-årsalderen. I følge departementet kan utenlandsoppholdet vare i noen uker/måneder og fra ett til 10 år. Videre heter det at et flertall av disse barna har norsk statsborgerskap eller oppholdstillatelse i Norge, men mange kan også ha doble statsborgerskap. I tillegg kommenteres det som et virkemiddel for å hindre tvangsekteskap, hvor det henvises det til at man i ung alder kan bli giftet bort i utlandet og så holdt der til en er fylt 18 år.

Sentrale spørsmål til dette er: **Hva hjelper det om retten til barnetrygd strammes inn til henholdsvis 6 måneders eller 3 måneders utenlandsopphold, hvis norske myndigheter likevel ikke vet hvor barnet faktisk befinner seg? Bør det i sterkere grad fokuseres på hvilke plikter foreldre/foresatte har i forhold til retten på barnetrygd?**

Tiltak til utfordring 3

HRS er generelt av den oppfatning at det i dag synes for enkelt å misbruke økonomiske goder som i utgangspunktet er tiltenkt personer som har sitt daglige virke i Norge. Vi mener derfor det bør vurderes:

Utvidelse av begrensinger

HRS støtter BFDs forslag om at retten til barnetrygd ved utenlandsopphold strammes inn (jf. over), men foreslår en mer radikal innstramming enn departementet. Vi foreslår at *hovedregelen* for å utløse rett til barnetrygd (og kontantstøtte) er at barnet oppholder seg, dvs. har sitt daglige virke, i Norge. Å beholde barnetrygd (og kontantstøtte) ved utenlandsopphold, skal hovedsakelig følge av vurdering av tilknytning til Norge knyttet til folkeregistrering (som må revurderes, jf. forslag i kap 5.2).⁵³ I tillegg mener vi at utbetaling av barnetrygd for barn i gruppen 5 – 17 år på utenlandsopphold, også krever at *barnets opplæring* i utlandet er (blir

⁵³ Vi mener at regler og forskrifter for folkeregistrering, herunder tilknytningskriterier, (også) bør legges til grunn for hvilke rettigheter som kan utløses.

vurdert som) *et supplement eller en del av et utdannelsesforløp i Norge*. Med andre ord er det vår oppfatning at *retten* til barnetrygd ikke ensidig skal knyttes opp til foreldre/foresatte, men at *barnas* faktiske situasjon skal være en sentral del av vurderingen.

Videre mener vi det bør foretas en gjennomgang av hvilke ulike typer trygder, stønader, eventuelle andre økonomiske ytelser, som kan bringes ut av Norge, og knyttet til hvilke betingelser.

Vi mener også det bør være mulig å vurdere om ulike trygder, stønader og eventuelt andre økonomiske ytelser som utbetales til mottager utenfor Norge, skal tilknyttes en *tidsbegrensing*.

I tillegg mener vi det bør vurderes om satsene til trygder, stønader og eventuelt andre økonomiske ytelser som utbetales til mottager utenfor Norge *reguleres* i forhold til det *aktuelle landets kostnadsnivå*.

På et generelt grunnlag mener vi også at det bør vurderes om *rettigheter*, for eksempel retten til barnetrygd eller forsørgertillegg for barn i pensjonen til uføretrygdede, kan knyttes direkte til *plikter* mottaker også har, for eksempel foreldre/foresattes plikter nedfelt i opplæringsloven.

5.4 Utfordring 4: Barnevern versus foreldervern

Langt på vei har Finn Abrahamsen, politioverbetjent i Oslopolitiet, satt ord på en helt sentral utfordringen, nemlig at ”barnevern er ikke vern av barn, det er foreldervern” (Aftenposten 2. juni 2005). Videre sier Abrahamsen:

- Når en voksen mann blir slått, kommer politiet og det blir automatisk en straffesak. Når et barn blir slått, kommer en ansatt fra barnevernet. Det blir sjelden rapportert. Loven settes hele tiden til side for barn. Barn har dårlig rettssikkerhet i dette landet, og det gjelder ikke bare Oslo, men hele landet. Det er på tide å tenke nytt. Byen er forandret, den er blant annet blitt flerkulturell. (op.cit.)

Vi kan for egen regning føye til dette:

I dag fungerer praksis slik at hvis foreldre vil at barna deres, som er født i Norge, skal ha hele oppveksten i opprinnelseslandet under nær sagt hvilke som helst forhold, og ingen skolegang annet enn koranskole, er det fritt frem. Foreldrene har liten grunn til å frykte at det offentlige vil gripe inn, heller ikke når det offentlige får kjenneskap til de faktiske forholdene.

I Norge er omsorg for, og oppdragelse av barn, foreldrenes rett og plikt.⁵⁴ Skal en offentlig instans gripe inn i dette forholdet, må den ha hjemmel i lov. Barnevernloven eller lov om barneverntjenester (samt forvaltningsloven) inneholder de viktigste bestemmelsene om dette. Imidlertid er alle slike bestemmelser forbundet med utstrakt bruk av skjønn. Formålet med lov om barnvernstjenester er å *sikre* at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, samt å *bidra* til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår (§ 1-1).

⁵⁴ Med barn menes personer under 18 år.

Barnevernstjenesten har en forebyggende virksomhet, der det heter at kommunen skal følge nøye med forholdene barn lever under (§ 3-1). Den har også ansvar for å finne tiltak som kan *forebygge* omsorgssvikt og adferdsproblemer.

Et overordnet prinsipp for barnevernet, er at tiltak som settes i verk skal være til *barnets beste*. Hvis barn og foreldre har motstridene interesser, er det hensynet til barnet som er avgjørende. Barnevernet skal likevel alltid prøve å få foreldrene til å samarbeide om tiltak som planlegges.

Lovens bestemmelser om tjenester og tiltak gjelder imidlertid kun for de som *oppholder* seg i riket (§ 1-2). Med andre ord har barnvernet ingen hjemmel til å operere utenfor Norges grenser.

Utfordringen er når **det mistenkes at barn eller unge lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling. Barna er norske statsborgere og/eller har lovlig opphold i riket, men oppholder seg i utlandet, mens en eller begge foreldre er her. Er det da mulig, med hjemmel i barnevernloven, å forlange at foreldrene/foresatte bringer barnet (raskest mulig) til Norge for møte med barnevernet?**

Norske myndigheter er ikke ukjent med at barn oppholder seg i utlandet under kritikkverdige forhold. I 2002 fremla Barne- og familiedepartementet egne retningslinjer for håndtering av saker med etterlatte barn i utlandet.⁵⁵ Her heter det bl.a. at hvis barnet er norsk statsborger skal UD ta opp saken med barnets siste oppholdskommune, og barnevernstjenesten skal kobles inn. Barnvernstjenesten skal sjekke om det var opprettet en barnevernssak på barnet *før* familien forlot Norge. Hvis barneverntjenesten hadde igangsatt undersøkelsessak eller iverksatt hjelpetiltak, skal barnevernet vurdere om det er grunnlag for å sende en *anmodning til barnevernmyndighetene i det landet barnet oppholder seg om* å følge opp barnet. Imidlertid er det opp til myndighetene i vedkommende land å avgjøre om og på hvilken måte en slik oppfølging eventuelt skal skje.

HRS mener det er kritikkverdig at ikke retningslinjene tar stilling til at en rekke land *ikke* har et barnevern (eller et barnevern som ikke fungerer). Det synes også langt på vei å være en ansvarsfraskrivelse å kun påpeke at det er opp til myndighetene i det aktuelle land å avgjøre om, og på hvilken måte, en eventuell oppfølging av et barn skal skje. Etter vår vurdering må myndighetene heller ansvarliggjøre familien *i Norge*.

Spørsmål til dette er: **Hvis barnevernet er koblet inn i en sak hva gjelder barn (norske statsborgere) i utlandet, i et land hvor det ikke eksisterer eller fungerer barnevern, og foreldre/foresatte i Norge ikke samarbeider med barnevernet om å få klarhet i barnets situasjon, kan det da iverksettes sanksjoner mot gjenværende familie her, eksempelvis stopp i trygder eller andre ytelser, for på denne måten å tvinge herværende familie til å handle? Og bør barnevernet i en slik situasjon pliktes å anmelde herværende familie til politiet?**

⁵⁵ Dokument Q 1038 B.

Tiltak til utfordring 4

Barns rettigheter til å uttale seg og bli hørt

Etter loven skal et barn ha rett til å uttale seg fritt og bli hørt om forhold som er viktige for barnet. Dette er nedfelt både i FNs barnekonvensjon (inkorporert i norsk lov), barneloven og barnevernsloven. For å ivareta denne rettigheten, synes det nødvendig å etablere et system som gir barnet reell mulighet til å uttale seg fritt, og bli hørt, også hvis barnet skal utenlands for lengre opphold (dette avhenger selvsagt av barnets alder). Hvis barnet allerede er i utlandet, kan rettigheten til å uttale seg fritt ivaretas ved nærmeste utenriksstasjon. Dette tilsier at barnet *uhindret* må få uttale seg fritt (uten eventuelle omsorgspersoner eller andre tilstede). Fremkommer det at barnet etter all sannsynlighet er i utlandet mot egen fri vilje, må foreldrene/foresatte konfronteres og ansvarliggjøres. Eventuelle sanksjoner må vurderes, knyttet opp til rettigheter familien har i Norge. Møter ikke barnet/familien, slik at barnet blir forhindret fra å uttale seg, må det sanksjoneres ved at opptjente rettigheter i Norge reduseres eller stoppes helt. Etter vår oppfatning bør det også vurderes om norske myndigheter kan forlange at barnets rett til å få uttale seg og bli hørt, skal ivaretas ved at samtale med barnet skal foregå i Norge. Hvis det mistenkes at barnet kan bli utsatt for/er utsatt for kjønnslemlestelse, bør det være mulighet for å foreta helseundersøkelser av barnet, både ved utreise og ved innreise.

Kjennskap til om barnet får grunnskoleopplæring

Er et barn i grunnskolealder tatt utenlands, bør det opplyses skriftlig om hvilken skole i utlandet barnet skal gå eller går på. Norske myndigheter kan ved stikkprøvekontroller etterprøve om opplæringsplikten blir tilfredsstillende ivaretatt. På samme måte kan barnets omsorgssituasjon vurderes, spesielt når barna er alene i utlandet.

Overnevnte vil i praksis være vanskelig å gjennomføre når barnet er ute av landet, knyttet til suverenitetsprinsippet (at man ikke utøver forvaltningsmyndighet i andre land) og fordi norske lover og regler gjelder for de som oppholder seg i Norge. Etter vår vurdering kan derfor følgende vurderes:

- Foreldre/foresatt må *forhåndsøke* om godkjenning av den aktuelle grunnskoleutdanningen barnet er tiltenkt i utlandet. Det er foreldre/foresattes plikt å fremlegge dokumentasjon og læreplan fra den aktuelle skolen. Kravet er at opplæringen i utlandet må tilfredsstillende de kravene som faktisk ligger i den norske opplæringsloven, og *barnet kan ikke sendes ut for skolegang før den er godkjent av offentlig norsk instans*. Hvis skolegangen godkjennes, må foreldre/foresatte videre godkjenne at barnets kunnskaper blir kontrollert ved særskilte prøver når barnet er tilbake i Norge, eller ved særskilte avtaler om at barnets kunnskaper kontrolleres med jevne mellomrom i Norge. Ved brudd på forutsetningene for forhåndsgodkjenning, iverettes sanksjoner etter gjeldende lover og regler. Både gjeldende virkemidler i opplæringsloven og barnevernloven er aktuelle.
- På samme måte som over, skal det *forhåndssøkes om godkjenning av barnets bosted og omsorgspersoner i utlandet*. Ved godkjenning må foreldrene/foresatte stille seg åpne for kontroll (undersøkelse). Også her kan det lages særskilte avtaler om at barnet skal stille til samtale med kyndige (for eksempel barnevernstjenesten) med jevne mellomrom i Norge. Ved brudd på forutsetningene, iverettes sanksjoner etter gjeldende lover og regler. Særlig virkemidler i barnevernloven er aktuelle.

- Avdekkes det etter forhåndsgodkjenning og etter at barnet har reist til utlandet at opplærings- og/eller omsorgssituasjonen ikke tilfredstiller de aktuelle krav, iverksettes sanksjoner etter gjeldende lover og regler. Er opplæringen mangelfull, skal barnet gjennomføre den resterende utdanning i Norge, og motsetter familien seg dette, iverksettes virkemidler ut fra opplæringsloven og eventuelt barnevernloven. Det kan også vurderes om mangelfull ivaretagelse av opplæringsplikten kan vurderes opp mot andre opptjente rettigheter (for eksempel stans i trygder, stønader eller andre økonomiske ytelser). Avdekkes omsorgssvikt, avhengig av alvorlighetsgrad, skal dette medføre omsorgsovertakelse. Det må også tas prinsipiell stilling til om brudd på opplæringsplikten skal vurderes i forhold til omsorgssvikt.
- Avdekkes noen av de overnevnte misforhold, må også familiesituasjonen til eventuelle herboende barn vurderes ut fra omsorgsperspektivet.
- Barnevernet må gjennom regelendringer kunne overta omsorgen for norske barn som befinner seg i utlandet, når barnet har sterk tilknytning hit. Gjennom en omsorgsovertakelse, må det gis bredere fullmakter til at omsorgsovertakelsen faktisk kan gjennomføres, da ved at barn returnerer til Norge. Slike fullmakter kan være tilbakeholdelse av trygder til familien, og i grove tilfeller, varetektsfengsling av foreldre/foresatte som befinner seg i Norge. Med grove tilfeller tenker vi på saker der det er overveiende sannsynlig at kriminelle forhold er begått, som at barn er utsatt for eller står i fare for å bli utsatt for kjønnslemlestelse, tvangsekteskap, grov omsorgssvikt og frihetsberøvelse.
- Det kan søkes etablert bilaterale/multilaterale avtaler med aktuelle land som også innbefatter mulige kontroller/vurderinger av barns opplærings- og omsorgssituasjon under opphold i det aktuelle landet.

I tillegg bør alle avdekkede overgrep mot barn, være seg kjønnslemlestelse, frihetsberøvelse eller brudd på opplæringsloven, politianmeldes.

Tilknytningskravet som virkemiddel for å la barna få vokse opp i Norge

HRS har ved ulike anledninger pekt på behovet for å innføre et tilknytningskrav etter modell fra Danmark.⁵⁶ Kravets utgangspunkt handler om rett til å hente nyetablert ektefelle gjennom familiegjenforening til landet. Kravet fungerer slik:

Ekteparets samlede tilknytning må som hovedregel være større til Danmark enn til et annet land for at familiegjenforeningen gjennom ekteskap kan skje i Danmark. Tilknytningskrav stilles *ikke* hvis den personen som bor i Danmark har hatt dansk statsborgerskap i over 28 år. Det samme gjelder personer som har oppholdt seg lovlig i Danmark i over 28 år og som er født og oppvokst i Danmark, eller kom som mindre barn til Danmark.

En vurdering av parets samlede tilknytning til et land, beregnes *ikke* ut fra partenes alder. Inngår en person av tyrkisk herkomst i Danmark, som har bodd der hele livet, ekteskap med en person som er langt eldre fra Tyrkia, og som har bodd der hele livet, vil ikke parets tilknytning bli definert til Tyrkia. Har derimot parten bosatt i Danmark, også vært bosatt i

⁵⁶ I "Feminin integrering" (2003), "Norske barn i utlandet: Ute av syne, ute av sinn" (2004) og "Innvandring gjennom ekteskap" (2005).

Tyrkia over en viss tid, vil parets samlede tilknytning kunne bli definert som større til Tyrkia, og de kan få problemer med å familiegjennomføring i Danmark.⁵⁷

HRS er av den klare oppfatningen at barn med ikke-vestlig bakgrunn som skal bo i sitt voksne liv i Norge, også bør ha muligheten til å få sin oppvekst her. Dette handler ikke minst om muligheten til å kunne leve et fullverdig samfunnsnivå i Norge, både yrkesmessig og sosialt. At foreldre sender barna på langvarige opphold i opprinnelseslandet for ”å lære vår kultur og religion å kjenne”, mener vi ofte kan være et påskudd. Motivene kan like gjerne være økonomisk motivert, og, ikke minst, for å sørge for at barna og de unge får minimal kjennskap til et fritt og moderne demokrati som Norge med grunnleggende verdier som likestilling, likeverd, religiøs frihet og ytringsfrihet. Et tilknytningskrav bør derfor vurderes innført snarest, både for det enkelte barns beste, og generelt for å bedre integrasjonen i Norge.

5.5 Utfordring 5: Retten til norsk statsborgerskap

Barn som fødes i utlandet med far som er norsk statsborger får automatisk norsk statsborgerskap. Dette fremkommer av statsborgerloven § 4 (Erverv ved fødsel) der det heter:

Barn blir norsk statsborger ved fødselen dersom faren eller moren er norsk statsborger. Dør faren før barnet blir født, er det tilstrekkelig at faren var norsk statsborger da han døde.

Vår erfaring er at dette er meget uheldig, og at loven stimulerer til flerkoneri. Dette fordi den norske ekteskapskontrakten i mange tilfeller er lite verdt hva gjelder verdimeessig forpliktelse, da mange, særlig muslimer, opplever den religiøse ekteskapskontrakten som viktigst. Slik sett ekter menn flere kvinner gjennom religiøse kontrakter, bosatt her eller i utlandet, og samtlige av barna har rett til norsk statsborgerskap. Ikke minst svekkes morens rettigheter overfor egne barn, og barns rettigheter til samvær med moren, da faren kan ta barna med til Norge mot både morens og barnas vilje. Er moren kone to, tre eller fire, har hun heller ingen rettigheter på å få komme til Norge. Vi vil her minne om at kvinners status, og dermed innflytelse over egen livssituasjon og ønsker og behov, er sterkt begrenset i kulturer der flerkoneri er akseptert.⁵⁸ Samtidig kan barnas omsorgssituasjon svekkes, da vår erfaring er at barn som hentes til Norge av faren, blir satt til omsorg av herværende kone, som ikke nødvendigvis ønsker å ta seg av disse barna.

Et sentralt spørsmål til dette: **Er norske myndigheter oppmerksom på at statsborgerskapsloven faktisk stimulerer til flerkoneri? Er myndighetene oppmerksomme på hvilken ”strøm” av norske borgere som kan komme til Norge på**

⁵⁷ For mer detaljert informasjon, se HRS-rapporten ”Innvandring gjennom ekteskap” http://www.rights.no/sent_stat_gen/hrs_80.00_050519_103.pdf side 63.

⁵⁸ Statsråd Erna Solberg har sammenliknet disse kvinnenes posisjon med europeiske elskerinner til norske statsborgere, da i sammenheng med at barn som fødes av eventuelle elskerinner også automatisk har rett på norsk statsborgerskap. I følge statsråden, ville det være forskjellsbehandling å ikke tilgodese barn født i flerkoneri med norsk statsborgerskap, når man gjør det med barn til elskerinner av nordmenn (Aftenposten, 7. januar 2005). Vi mener statsråden her overser både den generelle store ulikeheten i makt mellom disse kvinnene, det stimuleres samtidig til en praksis som er forbudt etter norsk lov, og holdningen stimulerer til segregering av det norske samfunnet. Holdningen er også en egenkulturell selvfornektelse.

Se eventuelt kommentar i Morgenbladet

<http://www.morgenbladet.no/apps/pbcs.dll/article?AID=/20050318/ODEBATT/103180002&template=printart> av HRS sin informasjonsleder. Se også forslag til tiltak knyttet til utfordring 5.

denne måten – samtidig som moren ikke har noen selvstendige rettigheter men er så godt som fullstendig prisgitt viljen til barnas far?⁵⁹

Tiltak til utfordring 5

HRS mener det er svært uheldig at barn som fødes i utlandet med far som norsk statsborger, automatisk får rett til norsk statsborgerskap. Da både knyttet til at regelen kan utnyttes i forhold til flerkoneri, og til sterk svekkelse av mors rettigheter i forhold til egne barn. HRS mener at statsborgerskapsloven bør endres, slik at *barns statsborgerskap automatisk følges av mors statsborgerskap*.

⁵⁹ I et nylig konfidensielt møte med ansatte i utlendingsmyndigheten, ble det påpekt at Norge kan forvente ”en strøm av nye norske statsborgere som allerede er født” av kone nummer to, tre og fire til norske statsborgere.

Vedlegg 1 Fakta om kjønnslemlestelse

Loven om kjønnslemlestelse

Loven om forbud mot kjønnslemlestelse er en spesiell straffelov.⁶⁰

Det fremgår av § 1 første ledd at:

"Den som forsettlig utfører et inngrep i en kvinnes kjønnsorgan som skader kjønnsorganet eller påfører det varige forandringer straffes for kjønnslemlestelse. Straffen er fengsel inntil 3 år, men inntil 6 år dersom inngrepet har som følge sykdom eller arbeidsudyktighet som varer over 2 uker, eller en uheldelig lyte, feil eller skade er voldt, og inntil 8 år dersom inngrepet har som følge død eller betydelig skade på legeme eller helbred. Medvirkning straffes på samme måte.

Rekonstruksjon av kjønnslemlestelse straffes som nevnt i første ledd.

Samtykke fritar ikke for straff."

Endring som trådte i kraft i september 2004

Loven mot kjønnslemlestelse fikk et tillegg 1. september 2004. Det ble innført en såkalt avvergelsesplikt.

Ny § 2: Avvergelsesplikt

"Den som gjennom sin yrkesutøvelse eller sitt arbeid får kunnskap om at kjønnslemlestelse som nevnt i § 1 er i gjære, skal uten hensyn til taushetsplikt ved anmeldelse eller på annen måte søke avverget kjønnslemlestelsen. Unnlattelse straffes med bøter eller fengsel i inntil ett år."

Ulike former for kjønnslemlestelse

Med kjønnslemlestelse av jenter menes alle former for inngrep der større eller mindre deler av de kvinnelige kjønnsorganene skades eller fjernes av kulturelle eller andre ikke-terapeutiske årsaker.

Verdens helseorganisasjon (WHO) beskriver fire typer av kjønnslemlestelse av jenter⁶¹:

Type 1:

Forhuden på klitoris fjernes. Vanligvis fjernes hele eller deler av klitoris også. Denne typen går ofte under betegnelsen "sunna-omskjæring".

⁶⁰ Lov av 15.12.1995 nr. 74 om forbud mot kjønnslemlestelse

⁶¹ Verdens helseorganisasjon (WHO) ble opprettet i 1948 som en spesialorganisasjon under De Forente nasjoner (FN). WHO skal fungere som en veiledende og koordinerende instans i internasjonale helsespørsmål og saker hva angår folkehelsen. Den foreliggende tekst er utarbeidet med referanse til Female Genital Mutilation, Report of a Technical Working Group, Geneva, 17-19 July 1995, og hentet fra: Female Genital Mutilation fact sheets, august 1996. Denne informasjon finner du på WHO's nettsted, som oppdateres jevnlig.

Type 2:

Forhuden og klitoris fjernes. I tillegg fjernes de indre kjønnsleppene helt eller delvis. Også definert som eksisjon. Denne typen kan dessuten omfattes av begrepet sunna-omskjæring.

Type 3:

Klitoris og indre og ytre kjønnslepper fjernes helt eller delvis. Deretter syes vaginalåpningen igjen til åpningen er på størrelse med et knappenålshode. I et ukjent antall tilfeller avskjæres ikke klitoris, men gjemmes bort under hud når vaginalåpningen syes igjen. Type 3 kalles også infibulering, eller benevnes som "gjensydd" eller "lukket". Den kan også ha andre betegnelser, slik som for eksempel "faranoisk omskjæring" eller "sudanesiske omskjæring".

Type 4:

Denne kategorien omfatter alle andre typer kjønnslemlestelse av jenter som ikke er klassifisert under de tre andre kategoriene. Dette er for eksempel:

- *sticking, gjennomhulling eller oppsnitting av klitoris og/eller kjønnsleppene,*
- *brenning av klitoris og omkringliggende vev,*
- *bortskraping av vev rundt vaginalåpningen eller oppsnitting av vagina,*
- *innføring av etsende stoffer eller urter i vagina for å forårsake blødning eller for å stramme eller innsnevre den.*

Som vist brukes mange betegnelser på de ulike typer omskjæringene. Noen av disse betegnelse indikerer (kanskje) en slags kulturell/religiøs/geografisk opprinnelse. For eksempel betyr sunna "muslimsk tradisjon", som igjen innebærer det som Muhammed skal ha anbefalt, ifølge hadith-litteratur. Slik sett kan det tolkes dit hen at sunna-omskjæring har noe med islam å gjøre.⁶²

De mest praktiserte formene for kjønnslemlestelse av jenter er å finne blant type 1 og 2. De utgjør mer enn 80 %. Type 3 er den mest ekstreme varianten og utgjør om lag 15 % av all kjønnslemlestelse av jenter (ifølge statistikk fra 1995, WHO).

Alder på barnet

Alder for når jenter kjønnslemlestes, kan variere fra land til land og fra stamme til stamme. Som regel skjer inngrepet på jentene i god tid før de kommer i puberteten. Ifølge WHO er det mest vanlig å lemleste i alderen mellom 4 til 10 år. Men noen kjønnslemlestes allerede som spedbarn (for eksempel i deler av Gambia, Senegal, Mauritania og Mali). I Somalia er det vanligst å utføre inngrepet på jentene i alderen 5 til 8 år. Et gjennomgående mønster er at type 2 ofte utføres helt ned i spedbarnsalderen, mens type 3 utføres på litt eldre jentebarn.

Ved migrasjon til Vesten har dette aldersbildet endret seg. Alderen er forskjøvet i begge retninger. Dette betyr eksempelvis at et gambisk jentebarn, som ifølge stammens tradisjon skulle vært omskåret før 3-årsalderen, kan risikere å bli omskåret allerede som spedbarn. Og somaliske jenter kan risikere å bli omskåret før de er 5 år gamle. I Norge er det også eksempel

⁶² Begreps- og opprinnelsesproblematikken var for øvrig også en av grunnene til at WHO fant det formålstjenlig å lage en kategorisering der man delte inn i type 1, type 2 osv.

på at somaliske jenter på 17 år har blitt omskåret.⁶³ (jf. blant annet ovennevnte rettssak i Oslo byrett). Denne endringen i alder skyldes flere forhold. Tre hovedmoment peker seg ut:

1. Å lemleste spedbarn er risikofritt med tanke på at barnet selv skulle fortelle om overgrepet. Når jenta vokser opp vet hun ofte ikke selv at hun er lemlestet.
2. På grunn av flyktningsituasjon er ikke jenta av praktiske årsaker kjønnslemlestet før hun kom til Norge. Når hun eksempelvis nærmer seg puberteten, kan foreldre frykte at de ikke har seksuell kontroll på jenta og derfor lemleste henne. En annen årsak kan være press i omgivelsene ("alle er omskjært, men ikke datteren din...").⁶⁴
3. HRS kjenner konkret til at unge jenter selv, uten åpenbar bruk av tvang, har akseptert å bli med til utlandet for lemlestelse (type 1 eller 2, såkalt sunna-omskjæring eller eksisjon). Dette fordi de a) har latt seg overbevise at det er religiøst og kulturelt korrekt, b) at de har følt seg utenfor venninnejengen, som da består av jenter som er omskåret. Dermed er det lettere for foreldre å overbevise datteren om at hun bør bli omskåret.

I praksis medfører disse aldersforskyvningene at alle jenter i alderen fra 0 år til de gifter seg, og som har bakgrunn fra land og grupper som praktiserer kjønnslemlestelse, kan risikere å bli kjønnslemlestet.

Skader ved kjønnslemlestelse

Ettersom kjønnslemlestelse har vært et lite prioritert tema internasjonalt og i aktuelle land, er det forsket lite på skadevirkninger ved kjønnslemlestelse av jenter. Ifølge blant andre WHO, er det derimot ingen tvil om at omskjæringen medfører både voldsomme smerter når inngrepet utføres, ofte varige smerter, og uopprettelige fysiske, psykiske og seksuelle skader.

Skader som kan oppstå når kjønnslemlestelsen utføres:

- smertesjokk
- blødninger som kan være livstruende
- infeksjoner
- blodforgiftning eller stivkrampe
- psykisk sjokk

Langsiktige skader kan være:

- smerter ved menstruasjon, særlig dersom jenta/kvinnen er gjensydd. Dersom menstruasjonsblodet ikke flyter ut, kan dette føre til infeksjoner som kan gjøre henne ufruktbar.
- store vanskeligheter med å urinere
- underlivssmerter generelt
- smerter i skrittet på grunn av mye arrvev

⁶³ I Oslo byrett i 1997 fremkom det under en rettssak om tvangsekteskap (oppløsning av ekteskapet) at saksøker, en 17 år gammel somalisk jente, var blitt tvangsgiftet og lemlestet under et besøk i Etiopia.

⁶⁴ Det sies ofte fra ulike personer i de aktuelle miljøene, at kjønnslemlestelse ikke snakkes om. I så fall er det påfallende, slik HRS erfarer det, hvor god oversikt miljøene har over hvem som er lemlestet og hvem som ikke er lemlestet, jf. blant annet mobbing/utestenging av jenter som ikke er lemlestet og baksnakking av foreldre som ikke fortsetter praksisen her.

- infeksjoner i urinveien
- kroniske infeksjoner i urinveien som kan gjøre kvinnen ufruktbar
- depresjoner
- smerter ved samleie
- seksuelle problemer
- komplikasjoner ved svangerskap og fødsel⁶⁵

Bakgrunn for skikken; mytene og misforståelsene

Kvinnelig kjønnslemlestelse skal ha blitt utført allerede da faraoene hersket i Egypt (4000 år før Kristus). Beviset for dette er funn av en kvinnelig mumie som var omskåret. Fra Egypt skal skikken ha spredt seg langs handelsruter og folkevandringer til arabiske og afrikanske land sør for Sahara, samt Malaysia og Indonesia.

Ifølge WHO er rundt 140 millioner kvinner utsatt for kjønnslemlestelse. Det er stipulert at det daglig omskjæres ca. 6.000 jentebarn. Det er i hovedsak muslimer som holder fast ved skikken, men i enkelte land utsettes også kristne, katolske, koptiske og andre jentebarn for kjønnslemlestelse.

At kjønnslemlestelse oppstod før både islam og kristendommen, betyr at dens opphav ikke kan knyttes til religion. Verken bibelen eller koranen sier noe om omskjæring av jenter. Likevel hevder eksempelvis mange muslimer fra aktuelle land at omskjæring av jenter er påbudt i koranen, og slik henter de støtte i religionen for videreføring av tradisjonen. Bakgrunnen synes blant annet å handle om at koranen sier en skal respektere tradisjoner og sine foreldres vilje. I tillegg siteres hadith der muslimenes profet Muhammed skal ha anbefalt og/eller pålagt kjønnslemlestelse. To islamske lovskoler henholdsvis påbyr og anbefaler omskjæring av jenter.⁶⁶

Ifølge WHO med flere er bakgrunnen for kjønnslemlestelse av jenter i all hovedsak seksuell kontroll av jenter og kvinner. Gjennom en reduksjon av kvinnens seksuelle lyst forventes hun å være enklere å kontrollere både før og i ekteskapet. Når jenta/ kvinnen syes igjen, er det i tillegg et fysisk hinder for samleie, samt at den kommende ektemannen har bedre mulighet til å sjekke om hun har hatt samleie før ekteskapet inngås. Men blant enkelte grupper (eksempelvis i Etiopia) forklares omskjæring med at kvinnen blir lettere å penetrere dersom deler av hennes kjønnsorgan er skåret bort. Med andre ord opprettholdes tradisjonen først og fremst for å gjøre kvinnen seksuell utilgjengelig, andre ganger derimot for å gjøre henne (mer) seksuell tilgjengelig.

Forskjellige folkegrupper bruker altså både like og ulike, og noen ganger motstridende, forklaringer på hvorfor kjønnslemlestelse/omskjæring praktiseres. Mytene og misforståelsene er mange.⁶⁷ Her gjengis noen av dem:

- Omskjæring er nødvendig for at jenta skal bli en kvinne med seksuell moral.
- Jenters kjønnsorgan er urene (i religiøs forstand), derfor må de fjernes.

⁶⁵ Når det gjelder de *helsemessige konsekvensene* av kjønnslemlestelse/omskjæring av jenter, viser vi spesielt til del 2 i veileder for helsepersonell i Norge om kvinnelig omskjæring, utarbeidet av Statens helsetilsyn (5-2000, s.15 ff).

⁶⁶ Shafi-skolen omtaler kjønnslemlestelse som en *plikt*, og Hanbali-skolen *anbefaler* kjønnslemlestelse.

⁶⁷ Jf. også Sunhedsbestyrelsen, Danmark 1999, sin veiledning om "Forebyggelse af omskæring af piger"

- Ingen mann vil gifte seg med en kvinne som ikke er omskåret, for da kan han ikke vite om hun er jomfru.
- Omskjæring er en tradisjon som vår slekt har fulgt i generasjoner. Derfor bør vi fortsette tradisjonen.
- Omskjæring hindrer jenter i å ha sex før ekteskapet.
- Kvinner som ikke er omskåret har for sterke seksuelle følelser og mister kontroll over sine egne handlinger.
- En omskåret jente forsterker mannens seksualitet.
- Omskjæring er nødvendig for at ikke klitoris skal vokse og bli så stor at mannen ikke kan trenge inn i henne.
- En kvinne som ikke er omskåret kan ikke bli gravid.

Flere av de ovennevnte forklaringene, er formidlet av voksne og unge kvinner i Norge som opprinnelig kommer fra land der kjønnslemlestelse praktiseres. Andre forklaringer som er med på å opprettholde skikken er:

- I Somalia er det et skjønnhetsideal at kvinner er helt glatte i skrittet. Samtidig anses dette for å være renselig.
- I land der omskjæring praktiseres, vet mange ikke hvordan en kvinnes kjønnslepper ser ut når hun ikke er omskåret. Myten er at dersom ikke kjønnsleppene fjernes, vil de fortsette å vokse. Man frykter at også at klitoris vil fortsette å vokse til den blir på størrelse med en penis.
- I vestafrikanske land tror mange at barnet kan dø under fødselen dersom det berører klitoris. Blant disse gruppene er det derfor vanlig å fjerne klitoris på jentene når de er i gifteklar alder eller like før de giftes bort.
- I land der kjønnslemlestelse praktiseres, kan seremonien rundt inngrepet sammenliknes med vår konfirmasjon – innvielse til voksenlivet.
- Gutter og menn læres opp til å ikke gifte seg med en kvinne som ikke er omskåret. Sosialt og materielt har en ugift kvinne ingen fremtid. Mødre og bestemødre tar ikke sjansen på at datteren eller datterdatteren ikke blir giftet bort.
- Brudeprisen reduseres kraftig eller bortfaller dersom kvinnen ikke er omskåret.
- En kvinne som ikke er omskåret, betraktes som religiøst uren. Hun risikerer å ikke få lov til å be eller gå i moskeen.

Særlig eldre kvinner holder fast ved skikken. Det gir dem status å foreta omskjæring, samtidig som omskjæring kan være en viktig inntektskilde.

Vedlegg 2 fra Dagbladet.no, 8. januar 2001

Døtrene ble omskåret: mor anmelder far

I SKJUL: - Gambiere i Norge vet hvem som står bak anmeldelse, sier firebarnsmoren. Hun lever nå i skjul et sted i Norge. Foto: ARNE V. HOEM

En gambisk kvinne har sendt sjokkbølger inn i det afrikanske miljøet i Norge ved å anmelde ektemannen for medvirkning til kjønnslemlestelse av døtrene. Nå lever kvinnen i skjul med sine fire barn.

Av HEGE STORHAUG

- Jeg tryglet ektemannen min om ikke å forlate meg og barna alene med hans familie i Gambia. Jeg sa: Ikke reis, uten din beskyttelse kommer jentene til å bli omskåret! Men han brydde seg ikke, forteller kvinnen. Kort tid etter ble døtrene kjønnslemlestet.

Kvinnen er mor til fire barn. Via sin oppnevnte tolk forteller hun at gambiere i Norge vet at det er hun som står bak den historiske anmeldelsen.

- De vet at jeg nylig klarte å rømme fra Gambia og tilbake til Norge sammen med barna, og at jeg nå lever i skjul. Folk tenker at det ikke kan være andre enn meg som har våget å anmelde ektemannen min. Jeg har ingenting å tape på å fortelle, sier hun.

Isolert liv

Kvinnen er den første innvandrermoren med afrikansk bakgrunn som forteller om de ulovlige forholdene.

Etter at hun kom til Norge i 1991 gjennom ekteskap med fetteren sin, har hun levd et isolert og fattigslig liv. Hun forteller at hun aldri har hatt egne penger i hånda.

Hun har aldri tatt buss eller trikk alene. Hun har ikke fått lov til å lære seg norsk, og hun har vært avskåret fra kontakt med gambiere og nordmenn.

Hun har aldri fått mulighet til å søke norsk statsborgerskap. Mannen er norsk statsborger.

- Ektemannen min sa: «Hvis du lærer det norske samfunnet å kjenne, kommer du til å gå fra meg,» forteller hun.

Lemlestet i Gambia

Etter at kvinnen fødte et jentebarn, har hun svært motvillig blitt med ektemannen på besøk til Gambia.

Første gang var i 1998. Hun gikk til det offentlige med bønn om å stanse ektemannen i å ta dem til Gambia. Argumentet hennes var at det eldste barnet, som er autist, ikke burde tas ut av behandling. Hun fortalte ikke at hun også fryktet at jentene kunne bli omskåret.

- Omskjæring snakker man ikke med fremmede om. Og ville de forstått meg? spør hun.

Hun fikk ikke støtte. Begrunnelsen var at man ikke kan nekte en far å ta med seg barna ut av Norge. Hele familien dro til det indre Gambia, til et lite sted som ligger cirka 45 mil fra hovedstaden Banjul.

- Vi bodde hos familien til ektemannen min. En dag fortalte han at han skulle til Banjul. Jeg ble sint, og sa at han ikke måtte reise fordi jentene kom til å bli lemlestet uten hans beskyttelse, sier kvinnen.

- Som mor og kvinne har jeg ikke makt til å forhindre svigerfamilien min å gjøre som de vil. Men han brydde seg ikke, og dro, forteller hun.

- En natt mens jeg sov, skjedde det. Jeg våknet om morgenen, og begge jentene mine var borte. Jeg løp rundt i huset og lette etter dem. Til slutt fant jeg dem. Begge gråt, begge var lemlestet. Jeg gråt også, mens svigerfamilien min lo. Jeg husker godt at jentenes bestefar sa: «Hold kjeft, du er også omskåret!» forteller hun.

Loven

I 1995 fikk Norge en egen straffeparagraf mot kjønnslemlestelse av jenter:

- Straffen for kjønnslemlestelse er fengsel inntil 3 år, men inntil 6 år dersom inngrepet har som følge sykdom eller arbeidsudyktighet som varer over 2 uker, eller en uhelbredelig skade er voldt. Inntil 8 år dersom inngrepet har som følge død eller betydelig skade på legeme og helbred.
- Den som medvirker til omskjæring, straffes på samme måte.

Handlingsplanen

Regjeringen framla 20. desember i fjor en handlingsplan mot kjønnslemlestelse av jenter:

- Bedret samarbeid med organisasjoner og enkeltpersoner som arbeider mot kjønnslemlestelse, innenfor de miljøene det gjelder.
- Informasjon om at kjønnslemlestelse av jenter er forbudt ved norsk lov, også når overgrepet utføres utenfor Norges grenser.
- Forebyggende tiltak, blant annet i helsevesenet og på skolen. Unge jenter som står i fare for å bli kjønnslemlestet, skal få informasjon om hvor det finnes hjelp.
- Regjeringen vil også arrangere en nasjonal konferanse om kjønnslemlestelse av jenter våren 2001.

De samme ordene skal ektemannen ha brukt da hun konfronterte ham med hva som hadde skjedd. Det tok en hel uke før blødningene, forårsaket av lemlestingen, stanset.

Kvinnen er nå innkalt til politiavhør 11. januar.

Dumpet i Gambia

I februar i fjor ville ektemannen at familien igjen skulle til Gambia på et seks ukers besøk. Hun ante ugler i mosen, og tok kontakt med en kvinne i hjelpeapparatet som kjente familien godt, og fortalte om sin frykt.

- Jeg sa at jeg trodde planen hans var å dumpe meg i Gambia, ta fra meg passet mitt, gifte seg med en ny kvinne, og nekte meg tilbakereise til Norge. Med bruk av mitt pass, skulle den nye kona komme til Norge. Men ingen kunne hjelpe meg, selv om de etter min anmodning tok bilde av meg før jeg dro. Mine protester mot å dra ble møtt med vold fra min mann. Til slutt ga jeg opp og ble med, sier hun.

I mai i fjor kom den første telefonen fra henne til en gambisk venn i Oslo. Hennes frykt hadde vært begrunnet, fortalte hun, og ba om hjelp til å kunne reise tilbake til Norge med barna. Hun hadde ikke nok penger til mat, hun og barna sultet og var syke. Dagbladet har lydopptak av disse samtalenene.

Ble reddet

Den gambiske vennen gikk en flere måneder lang kanossagang i det norske systemet, og opplevde at Barneombudet ikke en gang svarte på henvendelsen.

Til slutt endte hjelperen hennes opp hos Senter mot etnisk diskriminering (SMED), som tok saken på alvor. Men også SMED møtte veggen:

- Barnevernet kunne ikke hjelpe til tross for at alle barna er norske statsborgere.
- Sosialkontoret kunne ikke betale flybilletter for moren og barna.
- Utenriksminister Torbjørn Jagland og barne- og familieminister Karita Bekkemellem Orheim hadde heller ikke penger på sine budsjetter.

Da prøvde SMED siste mulighet; det ble skrevet nødbrev til norske millionærer. Pengene kom straks på bordet, og søndag 3. desember 2000 landet moren og barna i all hemmelighet på Gardermoen, iført sommerklær og sandaler. Det som skulle ha vært et seks ukers besøk i Gambia var blitt til ti måneder, og de ankom fire måneder etter at ektemannen reiste tilbake til Oslo.

Godt forberedt

SMED hadde forberedt kvinnens og barnas hjemkomst vel. Hjelpeapparatet var informert om situasjonen og advokat var kontaktet. Under trygge forhold på en institusjon jobbet kvinnen og advokat Eva Næsheim fram en anmeldelse mot ektemannen som omfatter blant annet frihetsberøvelse, vold mot moren og barna, og medvirkning til kjønnslemlestelse. Hun krever også skilsmisse. Dersom saken ender opp for domstolen, skaper den presedens.

Det sterke fokuset på kjønnslemlestelse denne høsten er en av årsakene til at kvinnen anmeldte ektemannen.

- Nå vet jeg at det også er straffbart å gjøre det utenfor Norge. Og nå vet jeg at jeg får hjelp til å klare meg alene med barna. Derfor våger jeg å anmelde dette, sier kvinnen, som håper andre kvinner forstår at det er mulig å få hjelp.

Ektemannen: - Jeg er i sjokk

- Jeg er i sjokk. Jeg forstår ingenting. Jeg har aldri hatt problemer med kona mi, sier ektemannen. Han avviser samtlige punkter i den alvorlige anmeldelsen fra hustruen.

Av HEGE STORHAUG

Ektemannen, en 42 år gammel norsk statsborger som kom til Norge i 1987 som politisk flyktning, bor i parets kommunale leilighet på Oslos østkant. Han forteller at han arbeider som reinholdsarbeider, og at han ved siden av tar vakter på et hotell. Han kjente ikke til at hustruen også har anmeldt ham for frihetsberøvelse og vold mot henne og barna.

Han sier også at han ikke kjente til det norske lovverket mot omskjæring av jenter før høstens voldsomme debatt.

- Jeg hadde aldri tidligere hørt om den norske loven, forteller han, og sier også at han ikke kjenner til at andre gambiere i Norge har utsatt døtrene for kjønnslemlestelse.

- Dette er noe vi ikke snakker om, forklarer han.

- Hva tenker du om at døtrene dine ble omskåret?

- For alle foreldre er dette smertefullt - at dine egne barn utsettes for en slik skade. Gambia har en tøff kultur, der du som foreldre ikke har kontroll. Andre i familien din bare tar døtrene dine og omskjærer dem. Hadde det vært mulig, ville jeg kjørt rettssak mot familien min for hva de har gjort. Men i Gambia finnes det ikke lovverk mot omskjæring. Jeg er fullstendig imot omskjæring av jenter, sier han.

Han bekrefter imidlertid at han fremdeles forsørger de i familien som utførte overgrepet mot døtrene.

Han skal ha prøvd å komme i kontakt med sin advokat.

Vedlegg 3 Anmeldelse 1

Oslo-politiet,
v/Finn Abrahamsen

Deres ref:

Vår ref: PD-05 anmeld_ [redacted]

Dato: 9.august 2005

ANMELDELSE

Human Rights Service (HRS) anmelder med dette [redacted] personnummer [redacted], og hans fraseparete hustru [redacted], personnummer [redacted], for forhold knyttet til;

- a) lov om kjønnslemlestelse,
- b) opplæringsloven,
- c) barnetrygdloven,
- d) barnekonvensjonen,
- e) straffeloven om plikter overfor barn,
- f) Lov om Folketrygd og Lov om sosiale tjenester,
- g) samt oppholdsgrunnlag i Norge.

Begge anmeldte er norske statsborgere med bostedsadresse i Oslo. Ektemannen oppgir [redacted] som bostedsadresse hos folkeregisteret, mens hustruen og to av deres felles barn er bosatt i kommunal leilighet i [redacted].

Bakgrunn

a) Lov om kjønnslemlestelse. I Norge er det forbudt å lemleste sine barn. Det er videre like forbudt å ta barna sine ut av Norge for lemlesting der, jf. Loven om kjønnslemlestelse av 15. desember 1995 nr. 74, som sier: "§ 1 Den som forsettelig utfører et inngrep i en kvinnes kjønnsorgan som skader kjønnsorganet eller påfører det varige forandringer, straffes for kjønnslemlestelse. Straffen er fengsel inntil 3 år, men inntil 6 år dersom inngrepet har som følge sykdom eller arbeidsudyktighet som varer over to uker, eller en uheldelig lyte, feil eller skade er voldt, og inntil 8 år dersom inngrepet har som følge død eller betydelig skade på legeme og helse. Medvirkning straffes på samme måte. Rekonstruksjon av kjønnslemlestelse straffes som nevnt i første ledd. Samtykke fritar ikke for straff."

[redacted] og [redacted] har seks døtre sammen. Barna heter [redacted] ([redacted]), [redacted] ([redacted]), [redacted] ([redacted]), [redacted] ([redacted]), [redacted] ([redacted]) og [redacted] ([redacted]). Samtlige barn er født i Norge. Sommeren 2003 ble de fire eldste døtrene, [redacted], [redacted], [redacted] og [redacted] tatt med til Gambia, der de befinner seg fremdeles. Familien tilhører serahulistammen. I Gambia er utbredelsen av kjønnslemlestelse i denne stammen opp mot 100 %.

På mistanke om at de fire jentene kan ha blitt kjønnslemlestet under dette nå to år lange oppholdet, dro HRS, ved informasjonsleder Hege Storhaug, og dagbladet.no, ved journalist Astrid Meland, til Gambia i perioden 14. – 21. juli i år. Vi fant frem til jentenes bosted i Koto ved hovedstaden Banjul, og hadde flere møter med dem. Vi hadde også samtaler med andre personer som står i relasjon til barna. Gjennom disse samtaler er vi informert om at samtlige fire jenter ble tatt med til foreldrenes opprinnelseslandsby i indre Gambia, nærmere bestemt Suku Koba, tidlig høsten 2003. Her ble de utsatt for *rituell* kjønnslemlestelse. Med *rituell* menes tradisjonell kjønnslemlestelse, som i Gambia foregår ved bruk av barberblad og uten bedøvelse, utført i jungelen. Jentene ble holdt tilbake der i ca en uke for at sårene skulle gro, før de ble tatt tilbake til Koto der lemlestingen ble feiret ved en seremoni, slik tradisjonen er i Gambia. Jentene var da tre, seks, åtte og ni år gamle.

HRS anmelder således [redacted] og [redacted] for sannsynlig brudd på lov om kjønnslemlestelse av 15. desember 1995 nr. 74.

b) Opplæringsloven. Opplæringsplikten kan ivaretas gjennom den offentlige grunnskoleopplæringen eller gjennom annen *tilsvarende* opplæring (§ 2). Hvis en elev, uten å ha rett til det, har fravær fra den pliktige opplæringen, kan foreldre eller andre som har omsorg for eleven, *straffes med bøter dersom fraværet kommer av at de har handlet fortsettelig eller aktløst*. Videre heter det at for barn som ikke går på skole, skal kommunen føre *tilsyn* med den pliktige opplæringen, og kan også kalle den inn til *særskilte prøver* (§ 14-2).

De tre eldste jentene er i skolepliktig alder og går på skole i nærmiljøet i Koto, samt koranskole. Gambia er rangert som et av verdens fattigste land, med et utdannelsesstilbud til barn som sjeldent vil kunne innfri opplæringsplikten i Norge. Jentene får, etter det HRS kjenner til, ikke undervisning i sentrale fag som norsk, samfunnsfag, historie og KRL.

HRS anmelder således [redacted] og [redacted] for sannsynlig brudd på opplæringsloven.

c) Barnetrygdloven. Barn som oppholder seg i utlandet mer enn seks måneder per år i to eller flere påfølgende år, regnes ikke som bosatt i Norge (§ 4), og oppfyller således ikke retten til å få barnetrygd. Har noen urettmessig fått barnetrygd (i henhold til denne lov), kan beløpet *kreves tilbakebetalt* (§ 13). En stønadsmottaker plikter straks, og senest innen 14 dager, å *underrette* trygdekontoret om endringer i forhold som kan ha betydning for retten til barnetrygd og størrelsen på denne (§ 17). Den som mot bedre vitende gir uriktige opplysninger, eller holder tilbake opplysninger som er viktig for rettigheter og plikter etter denne loven, *kan straffes med bøter hvis forholdet ikke går inn under strengere straffeforbud* (§ 23).

Etter HRS sin forståelse, mottar familien urettmessig barnetrygd for den yngste datteren i Gambia, [redacted] på fem år.

HRS anmelder således [redacted] og [redacted] for sannsynlig brudd på barnetrygdloven.

d) Barnekonvensjonen. Barnekonvensjonen er inkorporert i norsk lov. Det heter i konvensjonen at staten skal *respektere og garantere barns rettigheter uten forskjellsbehandling av noe slag og uten hensyn til barnets, dets foreldres eller verges rase, farge, kjønn, språk, religion, politiske eller annen oppfatning, nasjonale, etniske eller sosial opprinnelse, eiendom, funksjonshemming, fødsel eller annen status* (§ 2). Det er *barnet beste* som skal legges til grunn og *barnet har rett til å bli hørt* (§ 3). I § 9 heter det at barn *ikke skal atskilles fra sine foreldre*. I § 11 fremheves at *staten skal bekjempe at barn blir tatt ulovlig ut av et land eller hindret fra å reise tilbake*. Videre har *barnet rett til å si sin mening* (§ 12). Det presiseres i denne sammenheng at staten skal *tilrettelegge* for at barn fritt får uttrykke seg i alle forhold som vedrører det.

Etter vår erfaring er de fire døtrene til [redacted] og [redacted] sendt ut av Norge til Gambia mot egen vilje. Barna er altså frihetsberøvet. De bor i Gambia mens deres foreldre bor i Norge. Overnevnte kan være brudd på både barnekonvensjonen og en rekke lover i Norge:

Det er ingen myndighetspersoner som har snakket med barna etter at de ble tatt ut av Norge, til tross for at de har vært borte fra Norge i over to år nå. De påpekte forholdene tilsier at norske myndigheter plikter å handle.

e) Straffeloven om plikter overfor barn. I straffelovens § 219 heter det: "Med Fængsel indtil 2 Aar straffes den som (...) ved Vanrøgt, Mishandling eller anden lignende Adfærd oftere eller grovt krænker sine Pligter mod Ægtefælle eller Barn (...) som paa Grund af Sygdom, Alder eller andre Omstændigheder er ude af Stand til at hjælpe sig selv." Denne loven kan også omhandle en person som aktivt hindrer en annen å integrere seg i det norske samfunnet, jamfør dom i Oslo tingrett i 2004 (se vedlegg 1).

I følge utsagn fra [redacted]xx, er døtrene sendt til Gambia for å lære gambisk kultur å kjenne. Vår erfaring og tolkning av adferd til barna og omstendighetene i hverdagen deres, er at de først og fremst

er i Gambia for å avlæres kjennskap til norsk kultur, samt av økonomisk årsaker (det er langt rimeligere å forsørge barn i Gambia enn i Norge). Vi oppfatter situasjonen å være slik: Barna får ikke lov å snakke norsk seg i mellom. Da de kom til Gambia kunne de snakke minimalt av stammespråket. I dag synes dette å være hovedspråket. Barna oppdras tradisjonelt for å bli gambiske i kulturell forstand hva gjelder både skikker og verdsett. Kilder fortalte oss at da barna kom til Gambia var de åpne og snakkesalige med stor grad av egenvilje, og de snakket nesten bare norsk. Nå er de lukket og synes å være unaturlig disiplinerte, samt preget av redsel for å opptre på en måte som kan tolkes norsk.

HRS anmelder således [redacted] og [redacted] for sannsynlig brudd på straffelovens § 219 for å aktivt hindre barna i å integrere seg i Norge.

f) Lov om folketrygd og Lov om sosiale tjenester. I henhold til Lov om Folketrygd, § 15-6, kan overgangsstønad gis til enslig mor eller far som midlertidig er ute av stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid på grunn av omsorg for barn. [redacted] mottar overgangsstønad som enslig forsørger. Hun skal også motta barnetillegg som enslig forsørger etter Lov om Folketrygd. Etter Lov om sosiale tjenester, § 3-4, kan vanskeligstilte tilbys kommunal leilighet, noe [redacted] får som enslig forsørger uten arbeidsinntekt, etter det HRS kjenner til.

I februar 2000 separerte seg. De er fremdeles separert. HRS mener separasjonen kan være proforma og at ekteparet fremdeles deler husvær. Dette skyldes flere forhold:

- Separasjonens varighet, nå ca fem og et halvt år.
- [redacted] har født tre døtre etter separasjonen, den ene datteren tre år etter separasjonen, den andre over fem år etter separasjonen. [redacted] er oppført som far til begge jentene.
- [redacted] er i følge folkeregisteret bosatt i [redacted], en kommunal leilighet, siden separasjonen. [redacted] er i følge folkeregisteret bosatt i [redacted], der hele familien bodde sammen tidligere. Han har poste restante adresse til xxxxxxxx postkontor, som indikerer at han ikke bor i [redacted] og at han leier ut denne leiligheten. Til sin arbeidsgiver, Oslo kommune knyttet til deltidsarbeid i [redacted], oppgir han [redacted] som sin boligadresse.
- Kilder innen trygdeverket forteller at proformaskilsmisse og proformaseparasjon er et økende fenomen knyttet til å utløse trygder og andre offentlig goder, som enslig forsørgertrygd, som kommunal leilighet, ekstra barnetrygd (barnetillegg), og overgangsstønad.
- [redacted] er dømt for trygdemisbruk i 2002 (Oslo tingrett 16.12.02), knyttet til misbruk av dagpenger. Han ble også tiltalt for misbruk av sosiale ytelser i 2000, men fikk frikjennende dom.

HRS anmelder således [redacted] og [redacted] for sannsynlig urettmessig bruk av Lov og Folketrygd og Lov om sosiale tjenester.

g) Oppholdsgrunnlag i Norge. Etter Utlendingsloven, Kapittel 2, § 8, kan arbeids- og oppholdstillatelse i Norge gis utlendinger "når sterke menneskelige hensyn taler for det, eller når utlendingen har særlig tilknytning til riket". Etter Lov om norsk statsborgerskap, Kapittel 3, § 7, kan utlendingen deretter tildeles statsborgerskap etter syv års opphold ved søknad. Så langt HRS kjenner til, kan tilbakekall av innvilget statsborgerskap vurderes etter forvaltningslovens generelle regler om tilbakekall av tillatelser, eksempelvis dersom det i forbindelse med søknad om statsborgerskap er gitt uriktige opplysninger som parten visste ikke var sanne og som dersom de riktige forhold hadde vært kjent av utlendingsmyndighetene hadde medført at søknaden ikke hadde blitt innvilget.

[redacted] kom til Norge som asylsøker i 1988 uten tilknytning til riket, og fikk opphold på humanitært grunnlag i juni samme år. Han var da analfabet, bosatt i indre Gambia på landsbygda, og skal, etter det HRS erfarer, aldri ha vært politisk aktiv.

[redacted] hadde utlendingspass frem til norsk statsborgerskap ble innvilget i 1995. Etter HRS sin erfaring, var de politiske forholdene i Gambia den gang ikke av en karakter som tilsier verken opphold på grunnlag av behov for politisk beskyttelse eller opphold på humanitært grunnlag ("sterke menneskelige hensyn"). Kilder forteller HRS at [redacted] søkte asyl på falsk grunnlag.

HRS anmelder [redacted] for sannsynlig å ha gitt falsk informasjon til utlendingsmyndighetene da han ankom Norge, og for således å ha fått oppholds- og arbeidstillatelse og deretter norsk statsborgerskap på falsk grunnlag.

Annet

Hva gjelder besittelse av eiendommer, har ekteparet flere betydelige boliger i Gambia. Ekteparet skal ha til sammen fire boliger som i gambisk forstand er å regne for palass. HRS stiller spørsmål ved hvordan det har vært økonomisk mulig for ekteparet å etablere seg med disse eiendommene på bakgrunn av inntekt fra lavlønnsyrke som renholdsarbeider. Vår antakelse er at misbruk av trygd er et vesentlig moment.

Vi er også svært bekymret for den generelle omsorgssituasjonen til barna. Barnas omsorgsperson er en kvinne [REDACTED] [REDACTED] ektet noen år tilbake og som han har en sønn på fire år med. Vår observasjon og tolkning er at barna vanrøktes.

Avslutningsvis vil vi vise til *Retningslinjer for etterlatte barn i utlandet*, dokument Q 1038 B, Barne- og familiedepartementet, der det bl.a. heter at det forutsettes at saker vedrørende barn som er etterlatt i utlandet gis **høy prioritet**.

Med vennlig hilsen
Human Rights Service v/

[REDACTED]

Vedlegg: 1

Vedlegg 4 Anmeldelse 2

Oslopolitiet,
v/Finn Abrahamsen

Deres ref:

Vår ref: PD-05 anmeld_

Dato: 9.august 2005

ANMELDELSE

Human Rights Service (HRS) anmelder med dette [redacted], personnummer [redacted] og [redacted], personnummer [redacted], for sannsynlig utført kjønnslemlestelse av datteren [redacted], personnummer [redacted].

Bakgrunn

Lov om kjønnslemlestelse. I Norge er det forbudt å lemleste sine barn. Det er videre like forbudt å ta barna sine ut av Norge for lemlesting der, jf. Loven om kjønnslemlestelse av 15. desember 1995 nr. 74, som sier: "§ 1 Den som forsettelig utfører et inngrep i en kvinnes kjønnsorgan som skader kjønnsorganet eller påfører det varige forandringer, straffes for kjønnslemlestelse. Straffen er fengsel inntil 3 år, men inntil 6 år dersom inngrepet har som følge sykdom eller arbeidsudyktighet som varer over to uker, eller en uheldelig lyte, feil eller skade er voldt, og inntil 8 år dersom inngrepet har som følge død eller betydelig skade på legeme og helbred. Medvirkning straffes på samme måte. Rekonstruksjon av kjønnslemlestelse straffes som nevnt i første ledd. Samtykke fritar ikke for straff."

I følge informasjon gitt til HRS, tilhører [redacted] serahulistammen i Gambia der utbredelsen av kjønnslemlestelse er opp mot 100 %. Han tilhører også moskeen i Oslo som heter Islamic Solidarity Society i Herslebsgate 19B. Denne moskeen ledes av imam Fakeba Jagana, som aktivt støtter kjønnslemlestelse av jenter. Dette kom klart frem i TV-programmet Rikets tilstand i TV2, 4.oktober 2000.

[redacted] og [redacted] skal ofte være på besøk i Gambia, også med datteren [redacted]. HRS sine kilder mener at det på bakgrunn av stammetilhørighet, tilknytning til nevnte muslimske menighet, hyppige besøk i Gambia og lav integreringsgrad i Norge, er svært sannsynlig at [redacted] er utsatt for kjønnslemlestelse under opphold i Gambia.

Med vennlig hilsen
Human Rights Service v/

[redacted]

Vedlegg: 1